

ДНЕВНИКЪТЪ

(СТЕНОГРАФИЧЕСКИ)

НА

IX^{то} ОБИКНОВЕННО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

(ТРЕТА РЕДОВНА СЕСИЯ).

IV заседание, Петъкъ, 23-й Октомврий 1898 година.

(Отворено въ 2½ часътъ послѣ пладнѣ, подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя Д-ръ Георги Янколовъ.)

Прѣдсѣдатель Д-ръ Георги Янколовъ: Засѣданието се отваря.

Г-нъ секретарьтъ Петръ Папанчевъ ще прочете списъка на г-да прѣдставителитѣ, за да се види: кой пристѣствува и кой отѣжтствува отъ днешното засѣдание.

Секретарьтъ Петръ Папанчевъ: (Прочита списъка.) Отѣжтствуватъ г-да прѣдставителитѣ: Атанасъ П. Краевъ, Василь Ив. Димчевъ, Гаврийлъ В. Неновичъ, Георги Н. Консуловъ, Георги Ив. Михайловъ, Димитръ х. Вапевъ, Д-ръ Пантелей Минчовичъ, Димитръ М. Яблански, Добри П. Вояджиевъ, Жеко Ив. Жековъ, Иванъ Сръбърниковъ, Иванъ Грозевъ, Кирилъ х. Яневъ, Лука Братановъ, Маринъ Стоиловъ, Никола Янчевъ, Никола В. Вълкановъ, Сава Бакаловъ, Саулъ Камбосевъ, Стоименъ х. Ангеловъ, Хаджи Вандо Бобошевски и Хаджи Яхя Юмеровъ.

Прѣдсѣдатель: Отъ общото число на г-да прѣдставителитѣ отѣжтствуватъ 22 души; има, значи, законното число прѣдставители, за да се отвори засѣданието и да се пристѣпи къмъ разискваніе въпроситѣ, положени на дневния редъ.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да направжъ нѣколко съобщения.

Бюрото е разрѣшило десеть-дневенъ отпускъ на Луковитския народенъ прѣдставитель, г-нъ Кирко Вълковъ. Сжцо и на Хасковския народенъ прѣдставитель, г-нъ Христо Златаровъ, е разрѣшило десеть-дневенъ отпускъ.

Постѣпилъ е отъ Министерството на Правосѣдието законопроектъ за устройството на сѣдилищата. Желаетъ ли Народното Събрание да се тури първото му четение на дневния редъ за идущето засѣдание? (Гласове: Желаетъ!)

Който желаетъ да се тури на дневния редъ за идущето засѣдание, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се.

Постѣпилъ е отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието законопроектъ за занаятчийското учение. — Желаетъ ли Народното Събрание да се тури на дневния редъ за въ идущето засѣдание на първо четение? (Гласове: Желаетъ!)

Който желаетъ да се тури на дневния редъ за въ идущето засѣдание, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се.

Отъ Министерството на Общитѣ Сгради, Пѣтищата и Съобщенията сж постѣпили, за удобрѣние отъ почитаемото Народно Събрание, телеграфниятъ договоръ и пощенската конвенция, сключена между Сърбия, Ромѣния и България.

Желаетъ ли Народното Събрание да се тури на дневния редъ за идущето засѣдание? (Гласове: Желаетъ!) Който желаетъ да се тури на дневния редъ за идущето засѣдание, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се.

Тѣй като нѣма да се чете съкратенъ протоколъ отъ минжлото засѣдание, ще пристѣпимъ къмъ разглежданието на въпроситѣ, положени на дневния редъ.

На дневния редъ, за въ днешното засѣдание, имаме:

I. Продължение доклада по провѣрката на допълнителнитѣ избори, и

II. Избиране комисия за прѣгледваніе смѣткитѣ по расходитѣ на IX-то Обикновено Народно Събрание, първа и втора редовни сесии.

Докладчикътъ г-нъ Боби Лафчиевъ има думата, да докладва избора, ставжлъ въ Софийската избирателна околия.

Докладчикъ Воби Лафчиевъ: Г-да прѣдставители! Ще ви докладвамъ избора, станжалъ въ Софийската избирателна околия. Най-напрѣдъ ще захванж отъ първата и втората секции, които сж били въ гр. София. Съгласно Высочайшия указъ, въ гр. София изборътъ е произведенъ на 6-й Септемврий при двѣ секции. Първата секция се е състояла отъ I-та, IV-та и V-та градски части и отъ селскитѣ общини: Вистришка, Виримирска, Враждебска, Гнилянска и Горублянска. Съгласно прѣдставения протоколъ отъ бюрото, което е произвеждало избора въ тая секция, изборътъ е захванжалъ въ опрѣдѣления часъ и се е свършилъ въ 6 часътъ вечерята. Отъ 6.278 души избиратели, които сж съставлявали първата избирателна секция, явили се и гласували 1.155 души, а пкъ избирателнитѣ карти излѣзли 1.165, т. е. имало е една разлика отъ 10 карти повече. Резултатътъ на гласуването е билъ тоя: Георги Згуревъ е получилъ 896 гласа, Иванъ Грозевъ — 897, Д-ръ Василь Радославовъ — 233, Петръ Пешевъ — 218, Драганъ Цанковъ — 49 и Д-ръ Стоянъ Даневъ — 33 гласа.

Прѣзъ деня на избора е постъпило едно заявление отъ страна на г-на Драгана Цанковъ и бюрото се произнесло по него. Заявлението, направено отъ г-на Цанкова, се състояло въ това, че пѣкои отъ общинитѣ, безъ да сж обозначени кои сж, като били призовавани да гласуватъ и не се явили, слѣдвало да отстъпжтъ, да гласуватъ най-подиръ. По това заявление, бюрото е казало така въ протокола си: (Чете.) „Наистина, че първа да гласува се призова Виримирската община и не се яви, но прѣзъ врѣмето, когато се провѣряваше: да ли другитѣ, по азбученъ редъ, общини сж на лице, се явихж избирателитѣ отъ Вистришката община, които и наченжж гласуването, и слѣдъ тѣхъ, по редъ, гласувахж Виримирската, Враждебската, Гнилянската, Горублянската и Софийската. Отъ Вистришката община гласували въ резултатъ 95 души, отъ Виримирската — 192, отъ Горублянската — 197, отъ Враждебската — 132, отъ Гнилянската — 121 и отъ Софийската — 418 души“.

По устното заявление на пѣкои отъ застъпницитѣ, бюрото само е констатирало въ протокола си, че при свършването на избора, ако и да се е билъ продължавалъ до 6 часътъ вечерята, сж останжали не гласували доста избиратели.

Слѣдъ това е постъпило до г-на прѣдсѣдателя на Народното Сѣбрание едно заявление отъ 42 души софийски избиратели, което има слѣдующето съдържане: (Чете.)

„До Господина Прѣдсѣдателя на Народното Сѣбрание.

Заявление

отъ подписанитѣ избиратели на Софийската градска община, I секция.

На основание чл. 119-й отъ Избирателния законъ, оспоряваме правилността на избора, извършенъ на 6-й того, по слѣдующитѣ важни нередовности:

1) По чл. 48-й отъ закона, *всяка градска община*, ако жителитѣ ѝ сж повече отъ 10.000 жители, се раздѣля

на двѣ секции. Софийската градска община има повече отъ 50.000 жители; значи, негъ пжти повече, отъ колкото законътъ изисква, за да се раздѣли на двѣ секции. Само градската община, прочее, по числеността на жителитѣ си, е прѣдостатъчна да има сама 2 секции. Въместо това, обаче, къмъ градската община бѣхж прибавени и повече отъ десетъ селски общини, и съ туй се увеличи числото на избирателитѣ до невъзможностъ да гласуватъ въ 2 секции. Тая противозаконностъ не е маловажна; тя е смѣществена, защото има за резултатъ отнеманието на повече отъ 4.000 души градски избиратели правото и възможността да гласоподаватъ. Съ селскитѣ общини бюрото се занимава до 3½ часътъ послѣ пладнѣ, а за гражданитѣ, на брой повече отъ 9.000 души избиратели, се остави врѣме само 2½ часа — врѣме, прѣзъ което не можеж да гласуватъ нито хилядо души.

2) Споредъ чл. 84-й отъ закона, гласуването се почнува точно въ 9 часътъ заранята, а споредъ чл. 85-й отъ смѣщия законъ, общинитѣ гласуватъ по азбученъ редъ. Въ секцията, гдѣто прѣдлѣжеше да гласуваме, бѣше повикана на първо мѣсто Виримирската селска община, но тая община още не бѣше се явила и, въ такъвъ случай, бюрото бѣше длѣжно да повика слѣдующата община. Въместо това, обаче, бюрото, въпрѣки направенитѣ протести, чака цѣлъ 1½ часъ и чакъ на 10½ допуснж да гласува слѣдующата селска община. Съ това, бюрото отне възможността на избирателитѣ да можтѣ да гласуватъ до 6 часътъ, защото врѣмето, което по закона трѣбваше да се употрѣби въ гласуване, то го употрѣби въ чакание. И това нарушение на закона е смѣществено, защото 90% отъ градскитѣ избиратели не можеж да гласоподаватъ, тѣй като въ 6 часътъ се прѣкрати гласуването.

По чл. 97-й отъ закона, никаква въоръжена сила не може да се туря въ двора и зданието, гдѣто става изборътъ; прави се исключение само за стражаритѣ при вховетѣ или прѣградата. Въместо това, на избора, прѣзъ цѣлия денъ, цѣлата полиция, заедно съ всички пристави и началници, се намираше. И по това нарушение на закона, протеститѣ на избирателитѣ оставахж безъ внимание. И то е важно нарушение, защото присѣтствието на въоръжена сила на избора изрично се запрѣщава отъ закона.

За всички тия нарушения, както и за ония, които сж указани отъ застъпницитѣ на кандидатитѣ въ деня на избора, ние считаме избора за недѣйствителенъ и молимъ да се касира.

София, 10-й Септемврий 1898 год.

Това е заявлението по първата секция.

Споредъ дневника, втората секция се е състояла отъ останжалата градска частъ и отъ пѣкои и други още селски общини. Въ дневника сж приложени всички книжа на застъпницитѣ. Гласоподаването се е почнало въ 9 часътъ и се е свършило въ 6 часътъ вечерята. Отъ 7.278 избиратели, гласоподавали сж 1.740 души и въ резултатъ получили сж: Георги Згуревъ 1.309 гласа, Иванъ Грозевъ 1.317 гласа, Д-ръ Василь Радославовъ 338 гласа, Петръ

Пешевъ 313, Драганъ Цанковъ 118 и Д-ръ Стоянъ Даневъ 90 гласа. При провѣрването на бюлетинитѣ, намѣрили се двѣ бюлетини, съблжти въ едно, но понеже не били скрѣпени, оставили ги безъ послѣдствие. Дневникътъ е подписанъ отъ всичкитѣ членове на бюрото; обаче, единъ отъ застъпниците, именно застъпникътъ на г. г. Цанкова и Данева, Иванъ Щуцевъ, подписалъ дневника съ слѣдующето особно мнѣние: „Слѣдъ приключване на гласоподаването, останжжх мнозина гласоподаватели, които не успѣжж да гласоподаватъ“. Сетнѣ иде особното мнѣние на застъпника на Д-ра Радославовъ и Пешева, Д-ръ Т. Стаменовъ: „Тѣй като се допуснжж да гласуватъ стражари съ оржжие, напр. стражарътъ № 18 и други, около 20 души, и понеже около 2.000 избиратели не можахж да гласуватъ, които протестирахж, тѣй като се прѣкжснж гласуването, напр. прѣброителътъ Иванъ Г. Поповъ не се допуснж да гласува, и по други нарушения, считамъ избора за нередовенъ“.

По тази секция има приложено къмъ дневника едно заявление отъ 18 души, по съдържание точно като онова на първата секция.

Има и друго заявление отъ Драгана Цанковъ, който претендира, че не сж допуснжли на избирателитѣ отъ селскитѣ общини да гласоподаватъ, както се е слѣдвало. Обаче, бюрото, съ своето мотивирано рѣшение, оставило заявлението безъ послѣдствие, като неоснователно. Мотивираното рѣшение има слѣдующето съдържание: „Получи се отъ кандидата за народенъ прѣдставителъ, г-нъ Драганъ Цанковъ, заявление, съ което протестира, че слѣдъ гласуването на Княжевската община, се допуснжло да гласува Илиенската община, вмѣсто Драгалевската. Бюрото, като взе прѣдъ видъ, че на Драгалевската община не се отказва да гласува, а ще се повика на реда си, остави протеста безъ послѣдствие“. Само тия два протеста е имало по избора въ втората секция.

Третата секция е била въ с. Хераково. Отъ дневника на бюрото на тази секция се вижда, че е имало трима застъпници за тримата кандидати, които сж прѣдставили своитѣ пълномощия; че гласоподаването почнжло точно въ опрѣдѣления отъ закона часъ и се е прѣкратило въ 6 часътъ вечерята, и че сж постжпили нѣколко заявления отъ избирателитѣ, за които ще ви съобщжж послѣ. Отъ 2.894 избиратели, явили сж се и гласоподавали 804 души; получили сж: Георги Згуревъ 521 гласъ, Иванъ Грозевъ 521, Д-ръ Василь Радославовъ 275, Петръ Пешевъ 274, Драганъ Цанковъ 8 и Д-ръ Стоянъ Даневъ 7. Прѣвъ цѣлото врѣме на гласоподаването не сж станжли никакви безредици. Постжпили нѣколко заявления, на които бюрото е поставило своитѣ рѣшения. Най-напрѣдъ е постжпило заявлението отъ застъпника на Д-ра Радославовъ и Пешевъ, Янко Кръстевъ, че били нарушени нѣколко члена отъ Избирателния законъ; обаче, бюрото, съ своето рѣшение № 2, оставило го безъ послѣдствие, защото не е почивало на законно основание. Второто заявление е отъ Спасъ Соколовъ, застъпникъ на Драгана Цанковъ и Д-ра Даневъ, за сжщитѣ нарушения, указани отъ застъпника Кръстевъ; обаче, и то, съ

рѣшение № 4, на сжщото основание, е било оставено отъ бюрото безъ послѣдствие. Сетнѣ, има заявление отъ Гурмазовската и Филиповската общини, че не били допуснжти да гласоподаватъ; обаче, съ рѣшение № 1, бюрото казва, че понеже не сж се явили на врѣме да гласоподаватъ, трѣвало да гласоподаватъ, когато имъ се падне редъ. Четвъртото заявление е пакъ отъ сжщитѣ общини и говори за сжщото. Това е по третата секция. Ще забѣлжж още, че застъпниците на кандидатитѣ сж подписали дневника безъ каквито и да било бѣлжжки.

Четвъртата секция е била въ с. Църква. Гласоподаването наченжло точно въ опрѣдѣления часъ. Отъ 2.433 души избиратели, гласоподавали по списъцитѣ 1.015 души; намѣрили въ урната 1.024 карти, а бюлетини 1,020 — карти повече отъ гласовѣтъ по списъцитѣ 9, а бюлетини повече 5 отъ избирателнитѣ карти и 4 повече отъ гласовѣтъ по избирателнитѣ списъци. Въ врѣме на избора, постжпило е заявление отъ П. Ваджовъ, застъпникъ на Драгана Цанковъ и Д-ра Стоянъ Даневъ, и отъ Митя Николовъ, застъпникъ на Д-ра Василь Радославовъ и Петра Пешевъ, съ което заявяватъ, че застъпникътъ на Георги Згуревъ и Ивана Грозевъ, Атанасъ Любеновъ, билъ нѣмалъ удостоверение отъ окръжния сждъ, че е призната за законна кандидатурата на неговитѣ довѣрители. Бюрото остави безъ послѣдствие това заявление, защото Любеновъ е ималъ пълномощие и въ това пълномощие е било казано, защо е било дадено. Второто заявление е пакъ отъ сжщитѣ, че отъ стражаритѣ, единиятъ Стоилъ Христовъ, си позволявалъ волности. И това заявление е било оставено отъ бюрото безъ послѣдствие, защото никакви волности не били забѣлжжани да сж извършени отъ този стражаръ на изборното мѣсто, гдѣто е билъ поставенъ отъ самото бюро да пази реда.

Ще забѣлжж при това, че застъпниците на Цанкова, Данева, Радославова и Пешева не сж искали да подпишжт протокола на четвъртата секция; просто оттеглили сж се.

Въобще, резултатътъ отъ цѣлия изборъ на Софийската околия е този: Георги Згуревъ е получилъ 3.476 гласа, Иванъ Грозевъ — 3.485, Д-ръ Василь Радославовъ — 1.076, Петръ Пешевъ — 895, Драганъ Цанковъ — 360 и Д-ръ Стоянъ Даневъ — 175.

Провѣрочната комисия, като разгледа този изборъ, прие го за правиленъ и редовенъ и моли Народното Събрание да го приеме за такъвъ.

Прѣди това, обаче, ще прочетж едно заявление, постжпило въ Народното Събрание отъ Драгана Цанковъ и Д-ра Стоянъ Даневъ, съ слѣдующето съдържание: (Чете.)

До Господина Прѣдсѣдателя на Народното Събрание.

Съгласно чл. 119-й отъ Избирателния законъ и въ срокъ оспоряваме правилността на допълнителния изборъ за двама народни прѣдставители, извършенъ на 6-й тогъ въ Софийската избирателна околия, и въвъ основание долуизложенитѣ нередовности и закононарушения, ходатайствуваме за касирането на казания изборъ и произвеждането на новъ:

1) Ако цѣльта на всѣкой избирателенъ законъ е да усигури, между друго, на всичкитѣ избиратели правото да могатъ да гласоподаватъ; ако чл. 117-й отъ нашия законъ счита избора за недѣйствителенъ, щомъ въ общини, имѣюща повече отъ половината на всичкитѣ записани въ околията избиратели, изборитѣ не сж станжли, трѣбва на сжщитѣ основания да се приеме, че и изборътъ за двама народни прѣдставители на 6-й того е незаконенъ.

Като оставяме на страна непонятната непрѣдвидливостъ на законодателя, да не допуца повече отъ 4 секции въ всѣка околия и съ това да лишава, напримѣръ, въ Софийската околия, която има около 18.000 избиратели, третѣ четвѣрти отъ тия послѣднитѣ отъ изборното имъ право — доста е да се отбѣлѣжи, че въпрѣки духа на чл. 48-й отъ закона, градската община, въ която живѣжтъ повече отъ половината на избирателитѣ на цѣлата околия, трѣбваше да състави двѣ самостоятелни, а не смѣсени секции. Незаконното *намисание* на селскитѣ общини въ градскитѣ секции ставаше, очевидно, съ цѣль да се попрѣчи на градскитѣ избиратели да гласоподаватъ. Тази цѣль станж особено явна, когато, въ разрѣзъ съ чл. 85-й отъ закона, бюротъ или *чакаше* извѣстни общини да гласоподаватъ, вмѣсто да прѣмине, при тѣхното отсъствие, къмъ слѣдующи, или пъкъ се *повръщаше* на общини, които, при повикването имъ, не се бѣхж явили на реда си.

При това, самото гласоподаване, въпрѣки чл. 84-й, почва на часъ и часъ и половина *смѣлъ отръдѣленото отъ закона време* — нѣщо, съ което още повече се ограничи упражнението на избирателното право. Най-сетнѣ трѣбва да се отбѣлѣжи, че благодарение на *поставенитѣ* прѣдъ бюротъ стражари, между малкото софийски граждани, които успѣхж да гласоподаватъ, бѣхж, и то цѣлокупно, *циганинтѣ*. При такава фактическа обстановка на избора, справедливо и основателно може да се твърди, че той е недѣйствителенъ, тѣй като грамадно болшинство отъ софийскитѣ избиратели, които се бѣхж явили при урнитѣ, се лишихж отъ правото да гласоподаватъ.

2) Изборътъ не може да се счита за свободенъ изразъ на мнѣнието на софийскитѣ избиратели и, слѣдователно, трѣбва да се признае за нередовенъ и за това, защото самъ г-нъ Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла привика прѣдъ изборитѣ, *чрѣзъ стражари*, кметовѣтѣ и по-виднитѣ селяни отъ околията, за да ги заставалява да гласуватъ за правителственитѣ кандидати.

3) Между дребнитѣ нарушения, нека отбѣлѣжимъ и това, че мнозина избиратели се яввахж съ *чужди избирателни карти* — обстоятелство, на което се обърнж вниманието на г-на прѣдсѣдателя на I-та секция; но тоя послѣднитѣ не взе подъ отговорностъ виновнитѣ.

Съ почитание, кандидати за народни прѣдставители отъ Софийската избирателна околия,

(Подписалъ): Драганъ Цанковъ,

„ С. Даневъ“.

Христо П. Славейковъ: Въпросътъ, който се повдига съ писмото на г-на Цанкова, ... (Христо Гендовичъ: По-

високо!) — Тукъ има кои да ме слушатъ! Ако искатъ, ела по-близу! Па и да слушатъ нѣма да разберешъ. — Въпросътъ, казвамъ, който се повдига съ писмото на г-на Цанкова, е много важенъ, защото единъ законъ прѣслѣдва само една цѣль, и извѣстно е, че главната цѣль на новия Избирателенъ законъ бѣше да усигури на избирателитѣ по-добъръ достъпъ къмъ урнитѣ и, слѣдователно, по-широка свобода и да даде възможностъ на повече избиратели да гласуватъ. На практика, приложенъ законътъ въ Софийската околия, даде съвършено противни резултати, т. е. показа, че онази цѣль, която е била гонена отъ закона, не е могла да се постигне; а още повече, като се има прѣдъ видъ, че всички се съгласяватъ, поне тѣзи, които сж въ Народното Сѣбрание, които сж болшинството на това Народно Сѣбрание, че новиятъ Избирателенъ законъ има голѣми прѣимущества прѣдъ стария, когато се указва, че споредъ стария законъ повече избиратели сж имали възможностъ да се явжтъ и гласуватъ. Така щото, изборитѣ по стария законъ можеж да се сматратъ въ всѣко отношение по-правилни и прѣдставлявахж по-голѣмо изражение на желание, на воля, отъ страна на избирателитѣ. Ако бждемъ строги формалисти и се придържаме о юридическото правило „*Dura lex, sed lex*“, нѣма съмнѣние, че контестацията на г-на Цанкова е неприемлива; но азъ мислж, че едно законодателно тѣло не се ржководи исклучително отъ това юридическо правило. Вижда се, че избирателитѣ отъ Софийската околия сж нѣмали физическа възможностъ да изразжтъ своето желание, чрѣзъ пускане бюлетини, защото законътъ се оказа непрактиченъ, като поставя само 4 секции за пускане бюлетини. Ако бждемъ справедливи — не казвамъ, ако се придържаме о закона, защото законътъ говори въ полза на избиратитѣ — ако бждемъ справедливи, ако погледнемъ отъ точка зрѣние на цѣльта, която гони законътъ, ще признаемъ, че този изборъ не изразява желанието на населението, относително неговитѣ кандидати, още повече, че отъ книгата на избора се вижда, какво по-напрѣдъ сж били пускжти да гласуватъ ония общини, отъ гдѣто кандидатитѣ на правителството сж имали или сж очаквали да иматъ сполука. (Иванъ Д. Гешовъ: Лѣжешъ!) — Това е истина! Ето защо, азъ мислж, че за да бждемъ справедливи, трѣбва да признаемъ, че изборитѣ сж незаконни. (Смѣхъ. — Петръ Папанчовъ: Да ги касираме!) — Вѣрно!

Азъ бихъ желалъ да повдигнж единъ въпросъ, който се коснува лично до г-на Грозевъ, лично до неговото право: да ли той може да бжде лично избираемъ или не, но понеже не го виждамъ тукъ, азъ го повдигамъ и ще молж Народното Сѣбрание да отложи утвърдението на този изборъ, до като се яви тукъ г-нъ Грозевъ и чуемъ неговото мнѣние по два въпроса. (Христо Гендовичъ: Говорѣ по избора!) — Азъ говорж по избора! Ако не разбирате по какво говорж, това е другъ въпросъ. — Молж, г-не прѣдсѣдателю, кажете му да мълчи! — Чл. 44-й, п. 2-й, отъ Избирателния законъ казва, че лицата, които иматъ договоръ съ държавата за разни доставки на правителството ... (Гласове: Лѣжешъ! — Шумъ.) — Това е фактъ, г-да, и никой нѣма да оспори, че между насъ

засъдават хора, които дѣйствително сж прѣдприемачи. (Георги В. Даскаловъ: И адвокати!) — Това е срамота, гдѣто го правите! Турете тогазъ единъ пунктъ и испъдете всички адвокати, но, за нещастие на адвокатитѣ и за щастие на прѣдприемачитѣ, такъвъ пунктъ сжществува за прѣдприемачитѣ и тѣ сж достатъчно ошастливени. Гла-сувате си законитѣ сами. Това е фактъ!

Г-нъ Грозевъ е единъ избраникъ и трѣбва да се чуе неговата дума по въпроса: не е ли той съдружникъ по направата на пристанището въ Варна? Това е едно държавно прѣдприятие. И ако той отсъствува, за да не може да отговори на подобенъ въпросъ, Събранието трѣбва, въ такъвъ случай, да изиска отъ него това свѣдение, да го принуди да каже: дѣйствително ли е съдружникъ на това прѣдприятие, или не. Азъ ще бѣдж доволенъ, ако чуемъ отъ него да каже, че нѣма участие въ това прѣдпри-ятие. (Георги В. Даскаловъ: Докажете го Вие!) — Азъ казвамъ, че е участникъ, г-нъ Даскаловъ, участникъ е и г-нъ Сжселовъ въ нѣкои работи. И ако г-нъ Грозевъ бѣше тукъ, вѣрвамъ, че той не ще смѣе да отрѣче единъ фактъ, който е явенъ. (Шумъ. — Прѣдсѣдателъ: Молж, г-да, пазете тишина!) Вънъ отъ това, имамъ за сега поне на рѣка списанието на Българското инженерно-архитектно дружество, гдѣто се разглежда въпросътъ за Мошинската мина, и ще прочетж отъ тамъ однж откъслекъ, за да се види, че дѣйствително и въ тази работа г-нъ Грозевъ е прѣдприемачъ. (Георги В. Даскаловъ: Не сжществува вече тази мина!) — Сжществува, г-нъ Даскаловъ! За Васъ не сжществува и желѣзницата София—Романъ—Шлъвенъ—Шумень, защото Вие се намирате тукъ, а желѣзницата се строи и взимате участие въ това прѣдприятие. (Чете.) „Тукъ е мѣстото да се спомене и за вжглищната мина при с. Мошино. Вжглищата сж кафяви. Разработването имъ е захванжто прѣзъ 1879 год., а прѣкъснжто прѣзъ 1892 год., вслѣдствие затруднения въ експлоатацията. Отъ 1879 год. до 15-й Май 1884 год., мината е експлоатирана отъ самото правителство, а отъ тая дата експлоатацията на мината е отстъпена, по особенни поемни условия, за срокъ отъ 15 години, на софийския жителъ г-на Иванъ Грозевъ.“ Слѣдователно, той е обвързанъ съ контрактъ спрѣмо правителството за още една година. Можеше да бѣде, слѣдователно, по този членъ отъ Избирателния законъ, избранъ само слѣдъ 15-й Май 1899 год., а сега сме въ 1898 год. Тази връзка, юридическа, която сжществува между държавата и него, не е растурена; тя сжществува и сега; той още се смѣта за прѣдприемачъ и, слѣдователно, нему липсватъ ония условия, каквито прѣдвижда чл. 43-й, като попада подъ катего-рията на онѣзи, изброени въ чл. 44-й, п. 2-й. Казахъ, че тия въпроси, особено за неговото съучастничество по на-правата на Варненското пристанище, сж много важни и сжщественни, когато се разисъва въпросътъ: да ли лицето притѣжава изискванитѣ отъ закона условия, за да бѣде приетъ като народенъ прѣдставителъ; изисква се да чуемъ неговата дума, и понеже не го виждамъ тукъ, азъ молж Събранието да отложи санкцията на този изборъ, до гдѣто

се чуятъ обясненията на г-на Грозевъ по тия два въпроса. Ние твърдимъ, че както г-нъ Грозевъ, тѣй и г-нъ Сжселовъ, иматъ участие въ държавнитѣ прѣдприятия. (Иванъ Д. Геншовъ: Докажете го!) — Това е фактъ! (Шумъ.) Недостолѣпно е за единъ народенъ прѣдставителъ да укрива своето качество, защото има случай на укрива-телство, и не се изискватъ отъ насъ доказателства. Ние посочваме на факти и ако г-нъ Грозевъ има достолѣпното да отрѣче това, което ние твърдимъ, ако каже, че не е прѣдприемачъ, азъ ще му вѣрвамъ. Работата, обаче, ще излѣзе така, както излѣзе съ г. г. Сжселова и Величкова. (Вълнение.) И г-нъ Величковъ отрѣче минжлата година... (Шумъ.)

Велчо Т. Велчевъ: Г-нъ Величковъ не е отрѣкълъ . . .

Найчо Цановъ: Отрѣче! (Шумъ.)

Велчо Т. Велчевъ: Г-нъ Величковъ отрѣче, че се е ползувалъ съ положението си да доставлява работа на печатницата! (Прѣръкание.)

Георги Н. Юруковъ: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Славейковъ бѣше много по-нисходителенъ, отъ кол-кото . . . (Шумъ. — Прѣръкание между Найча Цановъ и Велчо Т. Велчевъ.)

Прѣдсѣдателъ: Молж ви, г-да, пазете тишина! Не е крѣпча тукъ! Молж г-на Юркова да продължава.

Георги Н. Юруковъ: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Славейковъ бѣше по-нисходителенъ, отъ колкото кон-тестаторитѣ на двѣтѣ опозиционни листи при Софийскитѣ избори, по отношение на Избирателния законъ. Той ви каза, че законътъ е строгъ, но сжщеврѣменно ви каза, че за-конътъ е законъ, когато пъкъ въ контестацията е казано, че като не отговаря извѣстенъ членъ, законътъ е недѣй-ствителенъ и вслѣдствие на това станжлиятъ изборъ на 6-й Сеп-темврий трѣбва да се смѣта не станжлъ. Трѣбва да дадемъ тази справедливостъ на г-на Славейкова, че не поддържа неоснователнитѣ възглѣдове на контестаторитѣ. Дѣйствително, законътъ е законъ и, като такъвъ, трѣбва по неговитѣ прѣд-писания да видимъ: да ли сж станжли избори.

Съгласно чл. 49-й отъ Избирателния законъ, 25 дни прѣди избора, образува се една специална комисия, подъ прѣдсѣдателството на окръжния управителъ, прѣдсѣдателътъ на окръжния смѣдъ, членоветѣ на окръжната постоянна ко-мисия и членоветѣ на общинското управление отъ окръжния градъ. Тази комисия опрѣдѣля количеството на секциитѣ и, на основание на това рѣшение, Министерството на Вжтрѣш-нитѣ Дѣла, слѣдъ като вземе свѣдения отъ тѣхния про-токолъ, праща ги на надлѣжнитѣ власти, които сж натоварени съ производжанието на изборитѣ. Прѣди всичко, за-вчера, въ комисията по провѣрката на изборитѣ, постави се този принципиаленъ въпросъ: да ли това рѣшение на тази комисия е задължително за Каларата или не. По принципъ, комисията се произнесе, че не, тѣй като по силата на чл. 120-й отъ Избирателния законъ, ние имаме неограни-чена власть, като сждии, да обсжждаме всичкитѣ дѣйствия, въ разнитѣ фазиси, на органиитѣ на властѣта. Но сжще-врѣменно комисията призна, че като се дава голѣма га-ранция на изборитѣ, съ присѣтствието на прѣдставителъ

отъ съдебната власт, то като се има тази гаранция за избирателитѣ, същевременно налага се обязаност на тѣзи, които обсаждатъ този протоколъ, да иматъ и по-голяма почитъ къмъ прѣдставителитѣ на съдебната власт, които сж извършили тѣзи распрѣдѣления. Тѣй щото, рѣшихме, и ми се струва, че почитаемото Народно Събрание ще приеме това наше рѣшение за правило, че не може тѣй лесно да се отмени това рѣшение на тази комисия, освѣнъ ако има съществено нарушение. Въ чл. 49-й отъ Избирателния законъ сж опрѣдѣлени и нормитѣ, по които тази комисия се ръководи при распрѣдѣлението на секциитѣ. Казано е въ пунктъ първи, че трѣбва да има приблизително равномѣрно число избиратели. Въ пунктъ втори е казано, че за распрѣдѣлението секциитѣ комисията има прѣдъ видъ избирателитѣ да не бждатъ по-далечъ отъ урнитѣ отъ 15 километра.

Комисията, отъ тѣзи двѣ постановления на закона, видѣ, че второто е по-съществено. Когато се гласуване този законъ, азъ имахъ честь да бждъ въ комисията по Министерството на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, и ще ви кажъ, че ние имахме прѣдъ видъ най-важното нѣщо, именно да приближимъ избирателитѣ съ този законъ до урнитѣ. И туй е главното побуждение, което ни накара да приемемъ секциитѣ. Сега, като това е тѣй, пита се: комисията да ли е приспособила закона при распрѣдѣлението на секциитѣ, като се е ръководила отъ тѣзи начала, положени въ закона? Ние, г-да народни прѣдставители, провѣрихме тѣзи работи и провѣрихме ги зарадъ туй, защото едно отъ най-главнитѣ, и може да се каже най-важни оплаквания на контестаторитѣ, се състои въ това, че ако комисията, която е распрѣдѣляла секциитѣ, не била прибавила и 5 общини къмъ Софийската околия, резултатътъ на избора можеше да бжде другъ. Отъ фактическа страна не може да се знае какъ е стояла работата, но отъ даннитѣ, които се намиратъ при дѣлото, знаемъ, че тия общини се намиратъ на 11, 9, 14 и 12 километра. Ще рѣче, най-голямото разстояние за една отъ тѣзи общини е 14 километра. Прочее, отговаря на прѣдписанията на закона. Ако комисията направеше инкъ, ако испратеше тѣзи общини къмъ другитѣ секции, щѣше да има разстояние отъ 25—30 километра. Тѣй щото, комисията памѣри, а и почитаемото Народно Събрание ще приеме, какво протоколътъ на комисията, за распрѣдѣление секциитѣ, е билъ правиленъ и съгласно съ прѣдписанията на закона, тѣй като, повтарямъ да кажъ, второто условие на закона е по-съществено, именно че трѣбва избирателитѣ да бждатъ по-близу до другитѣ.

Прѣдъ видъ на туй, г-да народни прѣдставители, азъ мислѣ, че понеже, както казахъ, оплакванието по протокола на комисията е съществено, по това провѣрочната комисия оцѣни и намѣри протокола за правиленъ и законенъ, и ако почитаемото Народно Събрание го намѣри за такъвъ, то трѣбва велѣдствие на туй да приеме, че изборътъ е правиленъ и да го утвърди.

Другитѣ оплаквания, както чухте, сж съвършено голословни и като не се потвърждаватъ отъ фактическа

страна, комисията не ги разгледа и не вѣрвамъ, че и почитаемото Народно Събрание ще иска да се сезира съ тѣхъ.

Иванъ М. Абрашевъ: Г-да народни прѣдставители! Повдигнатиятъ въпросъ отъ г-на Славейковъ, не бѣше нѣкой важенъ въпросъ, защото всекога въ едно Народно Събрание трѣбва да се разгледа именно този въпросъ, който се повдига отъ избирателитѣ. Протестътъ на контестаторитѣ, г-да народни прѣдставители, не се отнася, че е нарушение изборътъ, а тѣхниятъ протестъ е протестъ съ законодателенъ характеръ, който казва, че законътъ е недостатъчно обясненъ и че въ закона трѣбва да станатъ попълнения, като ни дава единъ видъ урокъ, какъ да се измени законътъ. Въпросътъ, повдигнатъ отъ г-на Славейковъ, бѣше отъ същата категория и вмѣсто да си губи времето, да защитава единъ протестъ, който никакъ не се отнася до нарушението на закона, да бѣше внесълъ едно прѣдложение въ Народното Събрание, което да се занимае съ него и да удовлетвори неговото искание. Не бѣше това единъ въпросъ, който да занимава Народното Събрание, че имало нарушение въ избирателното дѣло. Даже самитѣ контестатори не протестираха за това.

Вториятъ въпросъ и най-важниятъ, по който иска г-нъ Славейковъ да се отложи изборътъ на г-на Грозевъ, е, че г-нъ Грозевъ е билъ прѣдприемачъ. До колкото знамъ, г-да прѣдставители, постройката на пристанището въ Бургазъ е дадено на Хайрабедиятъ и Михайловски. (Най-чо Цановъ: За Варненското е думата!) Слѣдователно, нѣма никакъвъ контрактъ и не му е тукъ мѣстото да се цитира чл. 44-й, пунктъ втори, който гласи, че само тия не могатъ да бждатъ прѣдставители, които иматъ контрактъ съ държавата. Въ такъвъ случай, г-нъ Грозевъ нѣма никакъвъ контрактъ, а г-нъ Михайловски е задълженъ съ контрактъ и той се счита за прѣдприемачъ. Да се иска обяснение отъ г-на Грозева, че нѣмалъ намѣса въ тази работа, той нѣма да даде, защото нѣма участие въ направата на това пристанище.

Вторъ въпросъ повдигна г-нъ Славейковъ за минитѣ и прочее даже нѣкои работи. Може би, прѣди 10—20 години да е ималъ едно прѣдприемане държавно, по което е вече просрочено, ликвидирано съ държавата и слѣдъ 5 години не може да дойде нѣкой да му цитира единъ контрактъ, че билъ ималъ контрактъ съ държавата. Това е недостолѣпно да дойде да лъже единъ прѣдставителъ Народното Събрание за единъ контрактъ, който ние знаемъ. (Ржкоплѣскание.) Тѣй щото, и самиятъ законъ, г-да прѣдставители, казва, че трѣбва да се произнасяме по всички жалби, които даватъ избирателитѣ, които сж гласували. Въ дадения случай, отъ избирателитѣ нѣма съществена контестация, по която да трѣбва да се произнесемъ за избора. Азъ бѣхъ членъ въ тази комисия и съмъ гледалъ контестацията, че носи законодателенъ характеръ. И до като нѣма тази контестация отъ тѣзи хора, които сж гласували, и оппозиция и правителствени не протестираха, не знамъ отъ гдѣ се намѣри г-нъ Славейковъ да стане най-горѣщъ защитникъ да защитава правата на тѣзи хора, когато тѣ сами не искатъ. Г-да прѣдставители! Изборътъ е толкова добъръ и непороченъ, щото почитаемото Народно

Събрание трѣбва да се произнесе за неговото удобрѣние и утвърждаване.

Вълко Нейчовъ: Г-да! Несъмнено, първата и най-главна длъжност на едно народно прѣдставителство, което почита себе си, което съзнава своята важна длъжност спрѣмо отечеството, спрѣмо Короната, спрѣмо голѣмитѣ интереси, на които ние тукъ притѣжаваме да сме пазители, първата длъжност на таково прѣдставителство, каквото притѣжава да е сегашното, на което имамъ честта да съмъ единъ отъ скромнитѣ членове, е, то се знае, че на неговитѣ разисквания, прѣди всичко, трѣбва да прѣдсѣдава духътъ на безпристрастието; т. е., неговитѣ разисквания да сж освободени отъ всѣка една или друга прѣвзета мисль. Това народно прѣдставителство, въ течение на 4 години, е дало достатъчно доказателства, че то се въодушевява отъ такъвъ духъ. Азъ, ако си дозволихъ тази кратка бѣлѣжка, то е, защото се касае за констестацията отъ страна на човѣци, на които отдаваме това право, споредъ тѣхъ основателно, но които оспоряватъ всичко това, дори най-доброто, което е вършено въ тая свещенна ограда. Молжви, г-да, дозволете ми да направж общи бѣлѣжки по всички въпроси, които постоянно, и въ тази минута, се повдигатъ по случай изборитѣ въ Княжество България.

Постоянно подмѣтатъ мѣсението на полицията. — Азъ ще бждж краткъ. — Полицията, наистина, нѣкакъ се много мѣрка съ своитѣ червени шерила на мѣстата, гдѣто се произвеждатъ избори. Но нека испитаме, да видимъ безпристрастно, коя е причината на този жалостенъ феноменъ. Причината е, г-да, развалеността на нашитѣ политически прави; причината е, че всички крайни елементи, които не мислятъ съ своето знание, съ личнитѣ си достойнства да заематъ едно сѣдалище въ управлението и да бжджтъ полезни на България, но мислятъ, че могатъ съ всички други недозволенни срѣдства да дойджтъ тукъ. И като е таково положението, несъмнено длъжностъ е на едно правителство, което почита себе си и което съзнава своитѣ длъжности и права, да вземе мѣрки, щото, като го упрѣкаватъ, че е строго, да не могатъ да го упрѣкжтъ, че е тираническо. Азъ нѣма да бждж ласкателенъ, не щж да правж комплиментъ, ако кажж, че правителството на г-на Стоилова, отъ съществуването си, никога, съзнателно и съ духъ на тирания, не е употребило полицията, но ще кажж, че жж е употребило въ такава мѣрка, въ мѣрка на нуждата, за да гарантира свободата на изборитѣ, (Ржкоплѣскание.) като същеврѣменно е гарантирало свободата на изборитѣ. Като казвамъ това, може би въ същото врѣме да минава прѣзъ ума на нѣкои отъ моитѣ колеги, че азъ нѣкога, повече или по-малко основателно съмъ издигалъ гласа си въ тая ограда, или въ колонитѣ на вѣстници, или съ писма, че въ Панагюрската околия е упражнявала влияние полицията. Трѣбва да признаемъ, че всички членове на болшинството, колкото помежду си и да имаме нѣкакви си пѣнца, да си кажемъ — и трѣбва прѣмо помежду си да си ги кажемъ; но колкото се касае за доброто на България, за българския народъ, ние всички се стрѣмямъ, съ общи усилия, въмъ една цѣль — да направимъ

добро на българския народъ. (Никола Хр. Габровски: Вие на ли се оплакахте на Кнѣза?) И, г-да, нека ми се допусне тая малка бѣлѣжка, казвамъ го съ похвала за избирателитѣ на историческата мѣстностъ Панагюрище, че тѣ не слушатъ полицията, когато избиратъ свои прѣдставители: за окржжния съвѣтъ, за общинския съвѣтъ и за Народното Събрание, и бихъ щѣлъ, бихъ желалъ, щото всички избиратели да се турятъ въ положение таково, щото, когато избиратъ свои прѣдставители, да не допускатъ таково нѣщо, да не слушатъ полицията.

Азъ ще оборжж тукъ една теория, ще се помжжж да жж укоржж — може би да жж не оборжж — че българскитѣ избиратели, като се мѣрнели нѣкои органи на полицията, трѣбвало да минжтъ прѣзъ трупа му, да отиджтъ на урнитѣ и да упражнжтъ своето избирателно право. Азъ съмъ противъ тази теория, г-да, защото, когато българскитѣ граждани навикнжтъ да минаватъ прѣзъ труповетѣ на прѣдставителитѣ на властта, опасно е това да не стане нѣкоя привичка за всѣкога, и тогазъ гдѣ ще остане мирътъ на огницата, мирътъ на ливитѣ, на лозята, на горитѣ и пжтищата? Азъ, слѣдователно, осжждамъ тази теория, дѣкато се казва, че българскитѣ граждани, ако имъ прѣчжтъ стражаритѣ, трѣбвало да минжтъ прѣзъ труповетѣ имъ. Макаръ, че признавамъ, че съзнателнитѣ избиратели, или по-добрѣ съзнателнитѣ граждани, можежж много добрѣ въ деня на избора — понеже избирателитѣ сж господари тогазъ и тѣ сж длъжни, като единъ порой, който тече и стбаря всичко прѣдъ себе си и го откарва тамъ, гдѣто трѣбва да стигне, та трѣбваше и българскитѣ избиратели съ такъвъ духъ да отиджтъ на урнитѣ, като смачкатъ всички прѣпятствия. Но тази теория прѣдставлява за менъ опасностъ, че ще научимъ българскитѣ граждани да минаватъ всѣки пжтъ прѣзъ тия прѣпятствия, когато единъ пжтъ тѣ минжтъ при извършването на избора, защото другъ пжтъ може да бжде минаването за прѣстжпление, за злоупотребиение.

Постоянно се подмѣта прѣдъ насъ плашилото, що се казва „морално влияние“. Г-да! Едно правителство, което съзнава своето могжщество, което почита волята народна и подкврѣнено отъ едно съзнателно народно прѣдставителство, каквото е това, което ми прави честта да ме слуша въ тая минута, това правителство трѣбва да бжде себеубиецъ, ако не употреби всички срѣдства, за да добие единъ законенъ изборъ. Азъ, г-да, позволявамъ на членоветѣ на едно правителство, лично всѣки за себе си, въ всички мѣстности на България да употребижтъ законни срѣдства, чрѣзъ свои приятели, чрѣзъ частни лица, съ авторитета си, съ знанието и достойнството си, за да може да добижтъ избора въ смисль такава, каквато искатъ. И това, като казвамъ, азъ разбирамъ, че се позволява на едно правителство да употреби морално влияние, но да се употреби отъ единичнитѣ членове на това правителство, всѣки за себе си лично. Но не допускамъ за едно правителство да употреби правителственната машина, всичкитѣ публични органи, всички срѣдства, които може да тури държавата на негово расположение за спазване тишината и за осжществление благосѣстоиянието и мира на страната, и да се

не разбира това позволение така, че правителството трябва да употреби всички тия средства, за да добие изборъ, какъвто то иска. Азъ мисля, г-да, че въ това отношение бѣхъ твърдѣ ясенъ.

За кусуритѣ на закона, не ми се пада да говоря, защото почтениятъ министръ, авторътъ на законопроекта, мисля, въ мнѣлото засѣданіе ни увѣри, че сж взети, по негова инициатива, мѣрки за внасянето на другъ единъ законопроектъ, съ който да се исправятъ тия кусури на закона, именно кусуритѣ, които се указватъ отъ контестаторитѣ. Секциитѣ, г-да, сж едно добро нѣщо, но работата е, че единъ законъ, когато искаме да бжде обстоятелственъ, много подробенъ, всички случайности да прѣдвижда, такъвъ законъ ще бжде най-лошъ. Всички законодателства въ свѣта, които искатъ да прѣдвиждатъ всички обстоятелства, всички случайности, било въ гражданския или углавния миръ, грѣшатъ съ подробноститѣ. Най-доброто, най-модерното законодателство е онова, което състои въ това: да се положатъ началата, да се опрѣдѣлятъ формитѣ и да се остави на свѣстѣта, на знанието на човѣцитѣ — ако е въ сѣдилищата, на сѣдитѣ, а ако е отъ политически родъ, на организитѣ на административното управление — да прилагатъ закона съ всичката незаинтересуваностъ и пуждна честностъ. Само въ такъвъ случай би се направило нѣщо по-малко лошо. Ако се удивляваме на англичанитѣ, ако ги ублажаваме, че се наслаждаватъ съ слободия такава, съ какъвата никои народъ не се наслаждава, това обстоятелство, това наслаждаване съ слободия не е резултатъ отъ подробноститѣ въ законитѣ. Тѣ такива закони нѣматъ, а още по-малко подробна е тѣхната конституция. Тѣ иматъ само начала положени, а подробноститѣ ги съставляватъ организитѣ, които иматъ за мисия да прилагатъ законитѣ. Така щото, колкото за кусуритѣ на Избирателния законъ, нѣмамъ какво да кажа повече, защото, ще имаме случая тукъ, въ тая ограда, когато дойде да дебатираме върху неговитѣ измѣнения или улущения, да кажемъ думата си.

Едно важно нѣщо има, г-да, на което ще обърнемъ нашето внимание. То е това страшилище „прѣдприемачъ.“ Постоянно подмѣтатъ думата „прѣдприемачъ.“ Азъ не знамъ нѣмски езикъ, и ако мразя една дума въ нашия езикъ, то е думата „гешефтъ“ и „гешефтарство.“ Азъ не знамъ тая дума, и нѣкой нещастенъ писаръ отъ канцеларията на Народното Собрание е турилъ въ устата ми, а и че въ доклада ми до парламентарната комисия думата гешефтъ, когато азъ съмъ казалъ „гешекъ“ или „гешешко“, а той турилъ „гешефтарство.“ Г-да! Въ свѣта, дѣкато дѣйствува една конституция, сериознитѣ умове и най-сериознитѣ се блѣскаатъ да намѣржатъ единъ начинъ на народно прѣдставителство, дѣкато да нѣма мисль на гешефтарство. Ако това не може, защото всѣки, който е слѣдилъ и челъ френскитѣ вѣстници отъ 4—5 години насамъ, ще да е констатиралъ, че тамъ се твърдѣ много разякваше въпросътъ: какъ да се намѣри средство да нѣма въ народното прѣдставителство никакви, ама абсолютно никакви човѣци, които да иматъ нѣкакъвъ интересъ да искатъ да измамватъ държавата. Но, г-да, нашиятъ Избирателенъ законъ, когато

отрича на прѣдприемачитѣ възможността да могатъ да сж народни прѣдставители, той прави, г-да, това за благоприличие. Той иска да упати формата на благоприличието, като не позволява на едно лице, което иска да бжде народенъ прѣдставитель, да прави контрактъ за нѣкаква постройка или доставка на държавата; но тая законъ нѣма нито въ буквата си, нито въ духа си, абсолютно нѣма нѣщо таково, което да забранява на едно лице да има нѣкое прѣдприятие, да строи портове, желѣзници, пристанища или други градежи, да отива да работи, да се храни. Този нашъ законъ, г-да, не забранява това право, не отнима на хората възможността да се прѣхранватъ. Ами нема, г-да, единъ адвокатитѣ, когато законополага по правосѣдието, нѣма интересъ да исочили отъ държавата таково положение, щото за него все да е добръ, а за ющериитѣ му да е лошо? Ами единъ земледѣлецъ, когато дойде тукъ да прѣдставлява страната, нема нѣма интересъ нѣкакъвъ си да се мжчи да исочили, щото земледѣлцитѣ по-малко да плащатъ? И това е интересъ. Ами единъ докторъ на медицината — когато дойде тукъ да законополага — нѣма ли той интересъ да създава такива закони, които да направятъ отъ доктори на медицината едни принцове, каквито и сж днесъ у насъ? Нема нѣма той интересъ да иска, да се мжчи да откопчи нѣщо отъ държавата? И той има интересъ. Ако тръгнемъ по пътя на тия исчисления, ние ще отидемъ до безкрайностъ и ще дойдемъ до заключение, че всѣки членъ отъ обществото, на какъто титла и да е, който има личенъ интересъ, когато брани общитѣ интереси, или когато законополага върху едни интереси, по-малко или повече общи, той има, въ този общъ интересъ, нѣкакъ си да защити и единъ частенъ интересъ. И безъ това не може. Иначе, ние трябва да прѣстанемъ да смятаме обществото като цѣло отъ частни лица. Азъ не съмъ отъ ония теоретици, които смятатъ, които мислятъ обществото като нѣщо отвлѣчено, като една идея. Ние сме демократи. Ние признаваме това, признаватъ го и всички ония народи, които живѣятъ съ духъ на демократизмъ, че държавата не е друго, освѣнъ съставъ на голѣмо тѣло, което се състои отъ части. Азъ така разбирамъ държавата. Така щото, злѣ ли е на частнитѣ лица, злѣ е и на правителството, и на държавата и на Короната.

Но, г-да, ние като постоянно подмѣтаме, че човѣци прѣдприемачи, но не на титла такава, какъто законътъ забранява направо да сж прѣдставители, че всички други, които иматъ нѣкой интересъ въ законоположенията да чуватъ общитѣ и частнитѣ интереси, да не могатъ да бждатъ прѣдставители, ние ще дойдемъ до този абсурдъ, ние ще дойдемъ до резултата, щото прѣдставителскитѣ мѣста да се занематъ отъ бездѣлници, . . . (Ржкоплѣскание. — Викове: Bravo!) които не могатъ да се нахранятъ отъ своя собственъ трудъ. Г-да! Ние не сме отъ ония законодатели, които да отидемъ да въцаримъ въ тая ограда, въ нашата хубава и великолѣпна България, това начало — да се прѣдставлява единъ народъ, народъ отъ работници, отъ пестовници, отъ човѣци прѣдани на мира и на реда, да се прѣдставлява, казвамъ, отъ бездѣлници, отъ човѣци

готови всеки ден да се бунтуватъ, да обърнатъ всичко, за да се обогатяватъ лесно. (Никола Хр. Габровски: Вие искате да се прѣдставлява отъ храненияи на бюджета!) България, ако има нѣщо да се упрѣква, г-да, то е, че въ единъ срокъ отъ десетина години, тя е имала нещастие то да се управлява отъ човѣци политикани, некаджри да се пахранижтъ, ако не грабятъ. (Ржкоплѣскание. — Викове: Bravo! — Христо П. Славейковъ: Всичкитѣ прѣдприемачи аплодиратъ!) Азъ, г-да, ако си позволихъ да вземъ думата, то е именно по послѣдната точка, че ми е омръзило да слушамъ, че сме решефтари. Азъ бихъ сматрялъ за мене едно унижение да бѣдж членъ въ една камара отъ бездѣлници; азъ сматрямъ за голѣма честь, че съмъ въ една камара отъ човѣци работници. (Смѣхъ. — Оживление.)

Ганчо Гаврийловъ: Г-да прѣдставители! Подиръ рѣчта на г-на Нейчова и г-на Юркова, относително прѣимуществовата на новия Избирателенъ законъ надъ стария, едва ли остава много нѣщо да се каже. Азъ ще забѣлѣжъ само съ нѣколко думи нѣкои нѣща, като допълнение на говореното, т. е. нѣща, за които въ рѣчитѣ на прѣдговорившитѣ не се споменж.

Поводъ за нашитѣ разисквания е заявлението на нашия многоуважаемъ старецъ Драганъ Цанковъ, съ което той се оплаква, че въ дѣня на избора не е могълъ да гласоподава и че не сж могли да гласоподаватъ и много отъ софийскитѣ избиратели. Това нѣщо е вѣрно. Дѣдо Цанковъ и азъ, срѣщнахме се на избора съ него, не можахме да гласоподаваме; но азъ не виждамъ тукъ, че правителството е направило или устроило така, за да ни спре да не можемъ да гласоподаваме. Напротивъ; за да не можемъ да гласоподаваме, имаше двѣ други причини: едната причина бѣше, че имаше много гласоподаватели, дошли по-рано отъ насъ, захванали входа на помѣщението и гласоподавахъ, а ние, слѣдъ като се помѣжихме да влѣземъ тамъ и не можахме да сполучимъ, не гласоподавахме. Втората причина е, че нашиятъ извънредно свободолюбивъ законъ, по отношение правото на гласоподавание, не можеше да направи нито за дѣда Цанкова, нито пъкъ за мене нѣкакво исклучение да гласоподаваме по-скоро, безъ да трѣбва да чакаме реда си. Дѣдо Цанковъ се възмущаваше отъ това и още повече, че е имало цигани да гласоподаватъ. „Ето този човѣкъ — каза той, като посочваше на единъ циганинъ — нищо и никакъвъ и гласоподава, а пъкъ ние не можемъ да се вредимъ на това!“ Така и бѣше! Вѣрно е, г-да, това, но какво да се направи, когато този циганинъ има смѣнитѣ права, които имаме азъ и дѣдо Цанковъ. Азъ даже тогазъ още забѣлѣзахъ на дѣда Цанкова, че това право на него човѣкъ нашата Конституция го дава. Казахъ му още, че той, дѣдо Цанковъ, като прѣдставителъ въ учредителното Народно Сѣбрание, бѣше първиятъ, който искаше да се допусне и се допуснж въ Конституцията ни да гласоподава всеки, безъ разлика, стига само да има 21-годишна възраст. Азъ добавихъ на дѣда Цанкова още и това, че много добръ е станжло, поне слѣдъ 20 години, като се е убѣдилъ, че трѣбва да гласоподаватъ само хора, които

разбиратъ какво правятъ. Това проповѣдваше дѣдо Цанковъ на изборното мѣсто и азъ съмъ съгласенъ съ този взглядъ, но какво да се прави, като нашата Конституция е такава и ние трѣбва да трѣпимъ и най-послѣдния циганинъ да гласоподава.

Упрѣцитѣ, които се правятъ на правителството, като, че то нарочно стѣкмило новия законъ за спечелвание изборитѣ, въ дадения случай, споредъ мене, сж съвършено неоснователни. (Христо П. Славейковъ: Никой не е правилъ упрѣци на правителството!) — Молж Ви се; казва се въ заявлението: защо е имало нѣкакви стражари? Мень ми се струва, самъ законътъ прѣдвижда, че трѣбва при входеветѣ да се намѣрватъ стражари, за да пазятъ редъ, защото очевидци бѣхме въ десетина години какви безредици ставахъ въ изборитѣ. И именно тамъ е, споредъ мене, прѣимуществовата на настоящия законъ, защото се дава възможностъ всекиму, безъ страхъ, да гласоподава, а не, както казваше г-нъ Славейковъ, че стариятъ законъ е билъ по-добъръ отъ новия законъ. При новия законъ, повтарямъ да кажж, може човѣкъ поне да отиде да гласоподава, когато при стария законъ не можеше и това нѣщо да направи. Сега, слѣдъ опита, който станж съ изборитѣ, оказа се една непълнота на закона. Видѣхме съ очитѣ си, дѣйствително, че за единъ центръ, като София, съ двѣ секции е непрактично, и, слѣдователно, каквото добро желание да имаше правителството и народното прѣдставителство, щото при новия Избирателенъ законъ да се обхванятъ гласоветѣ на всичкитѣ български избиратели, излѣзе, че, за София поне, не се постигнж. Обаче, намъ и на правителството прѣдстои да поправимъ тази непрактичностъ, като попълнимъ закона и направимъ, щото за единъ голѣмъ центръ, като София, да има повече секции. Вънъ отъ този недостатъкъ на закона, по друго едва ли може да се поддържа, да се твърди, че негласувашитѣ избиратели били за опозицията и че щѣло да се добие другъ резултатъ отъ избора, ако всички били гласоподавали. Това е невѣрно. Имаше гласоподаватели, които бѣхж за опозиционнитѣ кандидати, но имаше такива и за тѣй нарѣчениитѣ правителствени кандидати. Тѣй щото, такъвъ единъ мотивъ, който се взема отъ заявлението на дѣда Цанкова и Д-ръ Данева, че съ спираието на гласоподавание то непрѣмѣнно щѣли да спечелятъ тѣ, не може да се приеме, защото и той и ние ходихме между хората и чухме какво се говореше и можеше човѣкъ да си направи заключение, какъвъ ще бѣде резултатътъ, още повече, че има цифри на мегданъ. Така щото, това заявление на констестаторитѣ не е на мѣстото си. Това по отношение на Избирателния законъ.

Да дойдемъ сега на думата прѣдприемачъ. Тая дума прѣдприемачъ, както каза и г-нъ Нейчовъ, много често се употребява тукъ въ Сѣбранието отъ нѣкои г-да прѣдставители. Ама има основание или нѣма, викайте да викаме, че е прѣдприемачъ!... Азъ знаж даже, че една колосална грѣшка направихме прѣди двѣ години по единъ много важенъ и жизненъ въпросъ само съ викание тази дума „прѣдприемачъ“, срѣщу тогава и оногава отъ прѣдставителитѣ,

за да бждат тѣ тероризирани и да се устѣе прокарването извѣстни рѣшения. Вѣрвамъ, че сега тази грѣшка се признава отъ мнозина, които тогава викахъ. Азъ не могъ да приемъ, че думата прѣдприемачъ е толкозъ укоризнена, както каза и г-нъ Вълко Нейчовъ, не за това, че и мене причислятъ за такъвъ, какъвто не съмъ, и могъ тукъ да го заявжъ тържественно, защото, прѣзъ цѣлия си животъ, съ правителството съмъ ималъ само двѣ прѣдприятия и повече не съмъ ималъ, но че, ако би даже имало въ Събранието такива, нѣма да бжде злѣ. Ако нѣмаме чиновници, ако тука нѣмаме търговци, като махнемъ и адвокатитѣ, които не сж малко — 50 души сж — какво ще правимъ и съ кои ще се напълни Събранието? — Непрѣмѣнно трѣбва да дойджтъ тукъ само бездѣлници или хора, които иматъ за професия само политиканство. По-добрѣ е, ако има въ Камарата и търговци, които да могжтъ да искажжтъ болкитѣ на търговското население; ако има земледѣлци, които, както каза г-нъ Вълко Нейчовъ, и тѣ сж заинтересувани въ извѣстни случаи, напр., когато се гласува Законътъ за десетъка, и би трѣбовало и тѣхъ да изключимъ. По-добрѣ е, слѣдователно, да имаме отъ всичкитѣ съловия на цѣлото население да се прѣдставлява тукъ, за да могжтъ да кажжтъ болкитѣ на всѣкого и на всички, каквито ги има. Така щото, добрѣ е веднажъ за винаги да се разберемъ: какво искаме да кажемъ съ думата прѣдприемачъ. Искаме, слѣдователно, ние да накараме нашитѣ български граждани да се туржтъ на страна въ всичко. Да не ставатъ търговци, защото търговцитѣ, като дойде да се разглеждатъ търговски договори, да се разрѣшаватъ нѣкакви митнически въпроси и други масса въпроси, ще гледатъ по единъ косвенъ, тѣй да се каже, начинъ да извлѣкжтъ полза отъ разрѣшението на този или онзи въпросъ. Тѣй би трѣбовало и тѣй ще излѣзе, и въ такъвъ случай, както казахме, тукъ трѣбва да дойджтъ хора по професия политикани или бездѣлници.

Думата е за г-на Грозева, на когото се оспорява правото да бжде народенъ прѣдставителъ за туй, защото той е ималъ нѣкога си, прѣди 15 или 13 години, сключенъ съ правителството контрактъ за експлоатирание на мината Мошино. (Христо П. Славейковъ: На който срока не е истекълъ!) — Вѣрно; знаемъ, че имаше контрактъ, но знаемъ, че има 8 години вече, отъ какъ тази мина се истоци, или се бѣше запалила и не бѣше възможна експлоатацията ѝ, и г-нъ Грозевъ, па и който и да бѣше другъ, трѣбваше да ѝ остави. И сега, какво значение има, че кантрактътъ е билъ стоялъ напечатанъ въ нѣкое си архитектурно или инженерно списание? Естествено, че ще се напечата, като контрактъ, който е сществувалъ нѣкога си, и контрактъ, който има извѣстно значение за хората, както и за работитѣ, които изобщо се третираатъ въ това списание. Азъ имамъ честта да Ви заявжъ, г-нъ Славейковъ, че този контрактъ, освѣнъ че самъ по себе си се е унищожилъ, тѣй като мината не се експлоатира — нѣма нито драмъ вжглица да излизатъ отъ тамъ — но и фактически той е унищоженъ отдавна. Знажъ, чувалъ съмъ, че той е ликвидиранъ отдавна още. Тѣй щото, въ такъвъ случай нѣма

никакво основание да оспоряваме сега правото на прѣдставителство на г-на Грозева само съ казвангето, че „той е прѣдприемачъ“. Азъ мислжъ, че ние нѣма да се ржководимъ тукъ отъ подобни казвания и викания. Я да видимъ: да ли е вѣрно туй, което тукъ се казва и по вънъ пише по вѣстницитѣ. Ако го подканишъ да излѣзе съ подписа си и да потвърди това, което пише, той се дрѣзва веднага на страна и се скрива залъ отговорния редакторъ. Кой тогава ще иде да се расправи съ отговорния редакторъ? — Никой. Тукъ именно, въ Народното Събрание, не трѣбва да се излиза съ лъжа, а трѣбва да се каже това, което е истина. Отъ вѣстницитѣ да взимаме свѣдения и да окачествяваме хората, мѣнь ми се струва, че съвсѣмъ не е добрѣ. Контрактътъ не е истекълъ, по не сществува вече, понеже прѣдприятието се е свършило; (Христо П. Славейковъ: Нека заяви той самъ това!) прѣдприятието е умрѣло. Ние знаемъ, че единъ контрактъ има значение, наистина, до срока, но знаемъ още, че при извѣстни обстоятелства, той самъ по себе си пада. Мината не сществува вече. (Христо П. Славейковъ: Вие трѣбва да докажете това!) — Дайте Вие доказателства за това! (Христо П. Славейковъ: Ние Ви казваме, че контрактътъ сществува! Контрактътъ е за 15 години и срокътъ не е истекълъ!) — Азъ искамъ да Ви кажъ, че и тукъ се говори тѣй, както въ вѣстницитѣ, безъ основания, само и само да се нацана или да се тероризира нѣкой си! Слѣдователно, щомъ се излиза само така, съ праздни фрази и изражения, съ цѣлъ за нападения само, намирамъ неоснователно исканието на г-на Славейкова, да сметемъ избора за незаконенъ. Нѣма тукъ никакви причини да считаме единъ изборъ, станжлъ редовно, за незаконенъ. Обстоятелството, че не сж гласували нѣкои избиратели, наистина, само по себе си не е маловажно. Би трѣбовало въ бжджце да се даде възможность на всички български граждани, когато дойде врѣме да гласоподаватъ, да могжтъ всички да гласоподаватъ. Но азъ мислжъ, че туй нѣщо се взема въ внимание, както отъ правителството, така и отъ народното прѣдставителство, и, до колкото знажъ, още тая сесия ще ни се внесе единъ законопроектъ за измѣнения и допълнения на новия Избирателенъ законъ, каквито се оказахъ за нуждни да станжтъ, вслѣдствие непрактичността, която тукъ-тамъ се оказа въ закона.

Затога, азъ намирамъ, г-да, че заявленията на контестаторитѣ г. г. Цанковъ и Даневъ сж неоснователни. Така сжщо и заявлението на г-на Славейкова и исканието му, да бжде касиранъ изборътъ, тоже е неоснователно. Ако е въпросътъ само да си играемъ и да правимъ постоянно избори, както се вижда че се желае отъ контестаторитѣ, тогазъ нека касираме избора, за да се даде възможность да се опитатъ още единъ пжтъ: да ли могжтъ прокара повече гласове, или не. Законътъ, въ заключение ще кажъ, е много добъръ; той нѣма и такива лоши страни, щото да ставатъ бойове, убийства и пр. и пр. лоши случки, каквито сж се случвали при стария законъ. Сега поне, подобно нѣщо се констатира съ послѣднитѣ избори, че никждѣ не е ставало. И азъ намирамъ, че тоя законъ много по-горѣ

стои отъ стария Избирателенъ законъ, освѣтъ малкитѣ нещълности, които се забѣлжихъ и които, като се поправятъ, той ще бѣде единъ законъ прѣкрасенъ и съ него ще може да гласува всѣки, безъ да бѣде спрѣнъ отъ нѣкого.

Христо Теодоровъ: Между пунктoвѣтъ, посочени въ една отъ конгестациитѣ, имаше единъ пунктъ, който добръ бѣше да се бѣше освѣтливъ отъ г-на докладчика, или поне, като видѣхъ г-на Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи тукъ, азъ искахъ да му дамъ случай той да освѣтли Събранието. Може би, това, което се твърди, да не е вѣрно, но, въ всѣки случай, добръ е, при съзнаване всичкитѣ данни, да се гласува. Може да се не реверира този пунктъ отъ конгестацията, но конгестацията, подписана отъ тия двѣ лица, заслужа поне да ѝ се отговори въ този пунктъ. Той е именно този пунктъ, въ който се казва, че Министерствъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, чрезъ стражари, бѣше привикалъ кметoвѣтъ и по-виднитѣ лица и съ застрашавани настоялъ да бжджтъ избрани еди-кои лица. Разбира се, на единъ министръ, па и на кой да е другъ, признавамъ правото да агитира, но да агитира по единъ начинъ: отворенъ, свободенъ, лояленъ. Разбира се, ако Министерствъ на Вжтрѣшнитѣ Работи е билъ направилъ едно събрание и се е явилъ въ клуба на народната партия, или е събралъ известни лица нѣйдѣ и имъ е говорилъ по единъ легаленъ начинъ, какво мисли той, то не е нищо; но ако е така, както се упрѣква, че лицата сж били съ стражари повикани и заплашвани и застрашавани, ми се струва, че се опорочава подобенъ изборъ.

Ето защо, азъ повтарямъ това, за да дамъ случай на докладчика или на г-на Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи, който не е сега тукъ, да освѣтлятъ тоя въпросъ. Ние можемъ да се страхуваме отъ това давление. И каквото и да казва г-нъ Нейчовъ, такова едно давление, направено въ такава смисълъ, осязателна, е едно давление, което се осжда не само у насъ, но и въ всички цивилизовани държави. А колко повече у насъ трѣбва да се осжда, гдѣто куражатъ лицева, гдѣто нравственото достойнство не е на своята висота. У насъ има нужда да оставимъ хората свободно да проявятъ своята воля. Когато има едно давление, непозволено отъ закона, ми се струва, че това давление трѣбва да се осжди. Азъ може да не вѣрвамъ на едно такова просто твърдение, но повдигамъ тоя въпросъ, за да се освѣтли, та да гласуваме при пълно съзнание по избора.

Колкото за другитѣ два пункта, не повдигамъ въпросъ и едва ли има какво да се каже по тѣхъ, защото и по стария законъ трѣбваше пакъ да има четири секции. Стариятъ законъ казваше да бжджтъ два пкти повече секциитѣ, отъ колкото има да се избиратъ прѣдставители: и напрѣдъ бѣхъ четири секциитѣ и сега сж четири. Сега ползата е, че се раздѣлятъ на четири разни точки, когато стариятъ законъ не допушаше това нѣщо.

Найчо Пановъ: Трѣбваше да бжджтъ осемъ! (Прѣрѣкание между нѣкои отъ г-да прѣдставелитѣ.)

Христо Теодоровъ: (Продължава.) Колкото за другия въпросъ, повдигнатъ отъ г-на Славейкова, азъ не сподѣлямъ

мнѣнието на г-на Нейчова; той даде твърдѣ широко тълкувание и твърдѣ широка мѣрка на морала. Азъ не знамъ какъ ще се спремъ, ако приемемъ, че еди-кой си членъ отъ благоприличие е туренъ. Тогава, защо да не туримъ и всички затворници? Защо да не кажемъ, че и еди-кой си членъ е поставенъ отъ благоприличие, защото дѣйствително въ членъ еди-кой си се казва, че тѣзи, които сж лишени отъ тия и тия права, не могатъ да гласуватъ. Защо да не кажемъ, че и той е поставенъ отъ благоприличие? — Напротивъ; неесвѣтливостта на прѣдставителството е единъ важенъ въпросъ и той трѣбва строго и ясно да се опрѣдѣля и ограничава.

Когато напоследъкъ въ Франция се повдигна въпросътъ за Панамската афера, едно прѣдложение, или нѣколко прѣдложения се внесохъ, за да се опрѣдѣли, че е неесвѣтливо единъ прѣдставителъ да бѣде и участникъ въ известно прѣдприятие; защото, когато единъ народенъ прѣдставителъ има връзки не само партийни, чисто нравствени, ами и материални, признава се, че такъвъ не е независимъ. Народниятъ прѣдставителъ не се обвързва отъ личнитѣ симпатии. Единъ народенъ прѣдставителъ се обвързва само по принциптъ, по идеи. И ако той има съ правителството материални връзки толкова силни, щото да влияятъ на неговата дѣятелностъ, такъвъ единъ прѣдставителъ не е прѣдставителъ; той не може съ едно открито чело да отиде и заяви нѣщо на кой и да е министръ, когато знае, че утрѣ ще му трѣбва да отиде при министра да иска ситуации, да иска да му продѣлжи срокъ и пр.

Христо П. Славейковъ: Вѣрно!

Георги В. Даскаловъ: Спечелихте още единъ!

Христо Теодоровъ: (Продължава.) Ако наистина и за нашето народно прѣдставителство се твърди, че то се състои, макаръ и въ една малка частъ, отъ подобни лица, случаятъ е сега то да докаже, че не приема да се свързва по-нататкъ, ако до сега е имало, по единъ или другъ начинъ, такива случаи за свързване. Прѣдставителтъ г-нъ Грозевъ е известенъ до сега като единъ прѣдприемачъ на държавни работи. Говори се, па и частно се казва, че той дѣйствително ималъ участие въ постройката на пристанището въ Варна. Е добръ; ние сме въ правото си да правимъ анкети; защо да не сме въ правото си да отпратимъ подобенъ въпросъ къмъ г-на Грозева? (Григоръ Найденовъ: Искайте кон-тракта!) — Ние ще вѣрваме на неговата честностъ. — Нека каже: вѣрно ли е това, или не. Ние тукъ сме свободни въ разискванията си, не сме свързани съ нѣкакви формалности и не сме прѣдъ сждъ или правилникъ, който да опрѣдѣля туй или онуй; ние сме пълни господари на своята процедура по утвърдението на изборитѣ: днесъ правимъ анкети, утрѣ распитвания или каквото и да е — ние сме въ правото си. Защо ако бѣше г-нъ Грозевъ тукъ, да се не запита, и, ако иска той, ще отговори. (Георги В. Даскаловъ: Прѣдставете доказателства, г-нъ Теодоровъ! — Прѣрѣкание между лѣвицата и дѣсницата.)

Ето защо, ще бѣде твърдѣ право, щото това прѣдложение на г-на Славейкова да бѣде прието, за да се узнае какъ стои въпросътъ.

Иванъ Пецовъ: Г-да прѣдставители! Слѣдъ рѣчитѣ на нашитѣ другари отъ болшинството, едва ли има какво да се каже повече. Моля ви да ми позволите да кажж само нѣколко думи.

Г-нъ Славейковъ, като поиска касиранieto на избора, койго ни занимава, каза, че стариятъ законъ за изборитѣ ималъ по-голѣми прѣимущества прѣдъ новия, и защото новиятъ законъ ималъ непълноти, изборътъ трѣбвало да се счита за незаконенъ. Г-да! Това сравнение на г-на Славейкова е съвършено невѣрно, защото, ако вземете, прѣдъ видъ статистиката за изборитѣ, ще намѣрите, че никога до сега, въ толкова години, по стария законъ, толкова гласове не сж давани за Софийския изборъ, както сега. Законътъ може да бжде лошъ, но той е законъ и подлѣжи на поправка; но че той е добъръ се вижда отъ това, че избирателитѣ иматъ обезпечени своитѣ права, стекли сж се много и отъ това става нужда да се поправи законътъ. Но не може да се касира единъ изборъ за това, че законътъ се е явилъ не толкова пълненъ. За това даже азъ и не искахъ да говорж. Но искахъ да заблѣжж съвсѣмъ за друго нѣщо.

Азъ въ провинцията, като четохъ опозиционния печатъ, а именно вѣстника на демократа Каравелова и „Народни Права“ на Радославова, увѣренъ бѣхъ, г-да прѣдставители, че сега разгледваниятъ изборъ ще има основателни контестации и доказателства; обаче, сега се увѣрихъ, че наистина вижътъ на нашата опозиция, че Софийскиятъ изборъ станжлъ незаконно и нередовно, е билъ съвършено неоснователенъ и, както в. „Миръ“ опроверга това, излиза, че е вѣрно опровержението.

Казватъ, че правителството спечелило избора съ евреи и цигани и по този начинъ искаж да умаловажжтъ сполуката на правителството.

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣдателътъ Христо Ивановъ.)

Найчо Цановъ: Г-не прѣдсѣдателю! По-напрѣдъ искахъ думата и съжъ записанъ, а не ми се дава. — Защо се дава другиму по-напрѣдъ?

Прѣдсѣдателствуващия Христо Ивановъ: Имайте търпѣние!

Иванъ Пецовъ: (Продължава.) Г-да прѣдставители! Вѣстникъ „Знаме“, впоследствие „Прѣпорецъ“, твърдѣ често натѣкваше, че правителството сполучило изборитѣ съ циганитѣ, а „Народни Права“ сжщото прибавихъ и за евреитѣ. Азъ не вѣрвахъ, г-да прѣдставители, че единъ демократъ, като г-на Каравелова, ще излѣзе да укорява тогосъ и оногосъ, когато Конституцията имъ дава избирателно право. На ли демократитѣ сж, които поддържатъ, че всички граждани избиратели, било турци, било цигани, било евреи, иматъ еднакви избирателни права? Но тукъ съ какво доказа опозицията, която по тоя нахаленъ начинъ оскърбява, съ какво доказа, че евреитѣ и циганитѣ сж болшинството при тоя изборъ? — Съ нищо. Отъ гдѣ знаемъ, че тѣзи евреи и цигани не сж гласували за опозиционнитѣ канди-

дати? Вземете „Народни Права“, въ които е напечатанъ и протестътъ на радославиститѣ, прочетете подписитѣ, които сж събрали въ София, и ще намѣрите, че тѣмо 70 души евреи сж подписали протеста на Радославова, съ които искаше да свали правителството. Ако отъ 260 души избиратели евреи, 70 души сж подписали тоя протестъ, то нѣмаме ли право да вѣрваме, че хилядата гласа, които е получилъ Радославовъ, сж отъ евреитѣ и отъ другитѣ народности? Но азъ не упрѣкавамъ за това никого, защото и тѣ сж даноплатци и иматъ еднакви права съ другитѣ.

Казаж, че г-нъ Грозевъ билъ избранъ отъ Сголицата и понеже ималъ нѣкога мината Мошино, то трѣбвало да се вика тукъ и да се пита: истина ли е, че е прѣдприемачъ на мината Мошино, или не, та отъ това да се извади заключение: може ли да бжде народенъ прѣдставител, или не. Азъ познавамъ г-нъ Грозева за единъ честенъ и почтенъ човѣкъ и, вслѣдствие на това, съжъ увѣренъ, че ако той имаше нѣкаква свѣзка съ правителството или нѣкакъвъ контрактъ за прѣдприятнето на мината Мошино, той нѣмаше да отиде да си дава кандидатурата за народенъ прѣдставител, особено като знаеше, че вслѣдствие на това може да бжде касиранъ единъ денъ, само по тая причина. Ето защо, азъ намирамъ, че да се прѣдлага такъвъ въпросъ на г-на Грозева е неумѣстно. Затова, като знаж какъвъ човѣкъ е г-нъ Грозевъ, то може да се мисли, че нѣма никакви прѣпятствия да се утвърди той въ това му качество.

За гешефтаритѣ и за прѣдприемачитѣ се каза доста много тукъ и отъ всичко това азъ разбрахъ, че не остава друго да кажж, освѣнъ, че ако единъ денъ — въ близко или отдалечено бждище — злитѣ обстоятелства се стекжтъ така, щото дневната опозиция да бжде повикана на власть, то тя, ако не намѣри достатъчно число бездѣлници за състава на народното прѣдставителство, ще пусне и арестантитѣ, за да допжлни това, което ѝ липсува.

Прочее, азъ считамъ станжлитѣ разяснения по тоя изборъ до сега за достатъчни и че г-да прѣдставителитѣ сж напълно освѣтлени по тоя въпросъ. Затова прѣдлагамъ да се прѣкратжтъ дебатитѣ.

Министръ Найденъ Веневъ: Г-да прѣдставители! По избора въ Софийската околия има оплаквания отъ нѣколко вида. Първиятъ видъ оплакване е, което правжтъ застъпницитѣ на пронаджлитѣ кандидати; вториятъ видъ оплакване е това, което правжтъ избирателитѣ и самитѣ кандидати не вече въ врѣме на избора, но слѣдъ дени на избора и въ законния срокъ, а пъкъ третиятъ упрѣкъ, който се прави по тия избори, е упрѣкътъ, който се направи днесъ тукъ, въ Камарата. По първитѣ оплаквания, по оплакванията, които сж направени въ деня на избора прѣдъ бюрото и то отъ страна на застъпницитѣ, има да кажж, че тамъ тия оплаквания сж разрѣшени отъ бюрото и затова азъ не можж да се произнесж едно по едно, до колко тия оплаквания сж основателни и до колко избирателното бюро правилно е разрѣшило тия въпроси, защото

трѣбваше да бѣдѣ на мѣстото и да знаѣ: да ли заявленіята тѣй, както сѣ направени, сѣ основателни или не. Ако се прави оплакване, че една община е гласувала прѣди друга, или че гласоподаването е починѣло по късно или че нѣкой отишѣлъ да гласува неправилно или съ оружје, то за това оплакване азъ не можѣ да кажѣ: да ли е основателно или не, защото, прѣди всичко, трѣбва да знаѣ: имало ли е подобно нѣщо, или не. Азъ, наприимѣръ, не знаѣ: истина ли се е явилъ единъ стражаръ съ оружје да гласува, или не, та да кажѣ: да ли оплакването е право, или не. По моето мнѣние, въоръженъ стражаръ не се е явявалъ да гласува, защото ако такъвъ се бѣше явилъ, бюрото трѣбваше да го отстрани. Такова нѣщо нѣма.

Обстоятелството, посочено отъ Д-ра Стаменовъ, че въоръжени стражари се били явили да гласоподаватъ, е голословно. Д-ръ Стаменовъ е адвокатъ и, като застъпникъ на единъ кандидатъ, той бѣше въ правото си и даже длѣжностъ му се палаташе, когато е видѣлъ, че въоръженъ стражаръ се е явилъ да гласува, да заяви това на бюрото и да иска отъ бюрото да се произнесе по това негово оплакване, а не слѣдъ свършването на избора и подписването на протокола. Д-ръ Стаменовъ трѣбваше да каже кои сѣ тия стражари, които въоръжени сѣ отишли на изборното мѣсто да гласоподаватъ. Той трѣбваше да каже колко души сѣ били тия, които по такъвъ незаконенъ начинъ сѣ явили на изборното мѣсто. Нито едното е казалъ, нито другото. Той има титлата докторъ и като такъвъ той не е да не знае, че това е важно и сжщественно нѣщо и затова трѣбваше да го каже на врѣмето и на мѣстото, а като не го е казалъ, слѣдва да се заключи, че това негово оплакване е голословно.

По другитѣ оплаквания, направени отъ застъпникитѣ, азъ нѣма да правѣ провѣрка, защото, за да направѣ това, трѣбваше да имамъ дѣлото прѣдъ себе си и да го изучѣ, а пъкъ вие знаете, че книжата по изборитѣ не минаватъ прѣвъ министерството, а дохождатъ направо до Събраието.

Второто оплакване е, което правѣтъ пропаднѣлитѣ кандидати. Азъ давамъ първенство на оплакването, което прави почитаемиятъ старецъ г-нъ Драганъ Панковъ съ своя колегъ г-нъ Д-ръ Даневъ. Тѣхното оплакване се състои въ два важни пункта. Първиятъ пунктъ е, че избирателитѣ отъ Софійската избирателна околия не могли да гласуватъ; че голѣмо число, болшинството отъ избирателитѣ, казватъ тѣ, се явили на изборното мѣсто, но не могли да гласуватъ и, слѣдователно, изборътъ, тѣй станѣлъ, не е изборъ, съгласенъ съ Конституцията; той е неконституционенъ изборъ и затова избранитѣ не можѣтъ да прѣдставляватъ своитѣ избиратели тѣй, както Конституцията изисква да ги прѣдставляватъ.

Г-да прѣдставители! Менъ ми е приятно да констатирамъ, че както по другитѣ мѣста, гдѣто станѣхъ избори, тѣй и въ Софійската околия, Избирателниятъ законъ постигнѣ оная главна цѣль, която имаше да прѣслѣдва, когато се внесе въ Народното Събрание да се гласува. Тая

цѣль бѣше да се явѣтъ, колкото е възможно повече избиратели, за да упражнѣтъ своето право. Тоя резултатъ, това наше и ваше желаніе, е напълно постигнѣто.

Казватъ, че имало много избиратели въ София, които стояли цѣль день на изборното мѣсто и се върнѣли безъ да гласоподаватъ. Истина е това, г-да прѣдставители, и тая истина отъ една страна ни радва, а отъ друга ни дава право да скърбимъ. Радва ни за туй, защото съ гордостъ видѣхме, че много отъ Софійскитѣ граждани, които въ продължение на 20 години не сѣ стѣпили на изборното мѣсто, отидохъ тая година на избора и отъ сутринята до вечерята чакахъ да гласоподаватъ, безъ да се страхуватъ, че нѣкой ще стѣсни тѣхната свобода, безъ да мислѣтъ, че полицията ще се намѣси да ги стѣснява или заплашва, безъ да мислѣтъ, че нѣкой шайка ще ги нападне и счуци главитѣ имъ. Имаше между тѣхъ хора почтени — приличието изисква да не споменувамъ тѣхнитѣ имена — които и вие уважавате и азъ ги уважавамъ, които сѣ ваши съмишленници и другари и видни бѣлгарски дѣятели, които отъ 20 години, отъ освобождението, не сѣ се явявали на изборното мѣсто и които цѣль день сѣ стояли да чакатъ да гласоподаватъ. Професоритѣ отъ Висшето училище стояхъ и чакахъ нѣколко часа, за да гласоподаватъ. Прочее, азъ питамъ да ми се каже: било ли е нѣкой пътъ случай, въ врѣме на либералнитѣ правителства, да отидѣтъ такива почтени хора да се излагатъ на произвола на тѣлитѣ? Такова нѣщо не е било. Това, обаче, бѣше едно отрядно явление и азъ се радвамъ, че бѣхъ честитъ да узнаѣ, че е имало такива хора на изборното мѣсто, които сѣ се радвали, че сѣ имали възможностъ, безъ всѣкакъвъ страхъ, да отидѣтъ на изборното мѣсто да чакатъ да гласоподаватъ. Искрено съжалявамъ, че тия избиратели не можахъ да гласуватъ. Съжалявамъ затова, защото Софійскитѣ граждани сѣ едни отъ най-развититѣ, едни отъ най-способнитѣ; тѣ сѣ, които можѣтъ да си дадѣтъ гласа съ пълно знание за кого гласуватъ; но не ги оскърбявайте, когато твърдите, че ако бѣхъ гласоподавали, то сѣ щѣли да гласоподаватъ за оппозицията, а не за кандидатитѣ на народната партия. Ми се струва, че голѣма частъ отъ тия, които не можахъ да гласоподаватъ, бѣхъ приятели на тия, които се избрахъ. Г-нъ Грозевъ е човѣкъ, който се ползува съ голѣмо уважение между Софійскитѣ граждани, който има много приятели, и вслѣдствие на това, ако не $\frac{1}{2}$, дайте му поне $\frac{1}{4}$ отъ негласувавшитѣ, които сѣ щѣли да дадѣтъ гласа си за него. Като оставямъ на страна, че и г-нъ Министерътъ Згуревъ има доста много приятели, които не можахъ да гласуватъ и щѣхъ да гласуватъ за него, азъ казвамъ, че и при това положение на работата, резултатътъ отъ избора въ Софійската околия е прѣвъсходенъ.

Не е истина това, което твърдѣше г-нъ Славейковъ, че при стария законъ на повече избиратели била давана възможностъ да гласоподаватъ, а при новия — на по-малко. Това не е истина. (Христо П. Славейковъ: Само за София казахъ!) — Не е истина. Ще Ви кажѣ най-напрѣдъ, че въ 1887 год. въ Софійската околия сѣ се явили

и гласували 3.039 души избиратели. Въ 1893 год. въ Софийската околия сж гласували 3.128 души избиратели. Освѣнъ това, имайте прѣдъ видъ, че тогава — безъ да имамъ за цѣль да правѣжъ нѣкакво обвинение — миѣнието въ България е било такова, че тогава не всичкото число на избирателитѣ, записани въ протокола за избори, сж се явявали на самото изборно мѣсто. Тогава имаше и такива случаи, че умрѣли хора сж записвани, че сж гласували. Такива случаи имаме въ 1885 год., имало ги е и въ 1893 год., па, ако искате, може да ги е имало и слѣдъ 1894 год. и до издаване на сега дѣйствующия законъ. Но ако допуваме това за стария Избирателенъ законъ, то можете ли да вѣрвате и, слѣдователно, да кажете, че при днешния Избирателенъ законъ, гласовѣтѣ, които сж отбѣлѣзани въ протоколитѣ на изборнитѣ бюра, сж недѣйствителни? Има ли оплаквания, направени въ деня на избора или послѣ, че сж цусяжти въ урнитѣ бюлетини за хора, които не сж били на изборното мѣсто? Подобенъ упрѣкъ нѣма и, слѣдователно, числото, което се посочва сега въ протоколитѣ за гласуващитѣ избиратели, е число дѣйствително; то не е фалшиво, то не е фиктивно. При все това, обаче, г-да прѣдставители, при всичко че се вѣрнжж много избиратели, безъ да гласоподаватъ, при всичко че тия, които се явихж до изборното мѣсто, сж дѣйствителни избиратели, нѣма нито една часть отъ тѣхъ фалшиви, ние имаме въ Софийската околия, при новия Избирателенъ законъ, гласували 4.724 души; (Найчо Цановъ: Въ 1896 год. бѣ сжщото!) слѣдователно, имаме сега близу 1.500 избиратели повече да сж се явили, отъ колкото въ 1887 год.; отъ колкото въ 1893 год.

Ще дойдж да кажж и за 1896 год., за която г-нъ Цановъ споменж. Въ 1896 год., г-да прѣдставители, сжщо имаме допълнителни избори — като днешниятъ случай — въ които избори, това бѣ на 18-й Февруарий, при стария законъ, се избра дѣдо Драганъ Цанковъ, и всички претендирахж — дѣдо Цанковъ на първо мѣсто — че този изборъ е много редовенъ и законенъ и че избраниятъ тогава дѣдо Цанковъ прѣдставлява напълно желанието на избирателитѣ отъ Софийската околия. Е добрѣ, г-да прѣдставители; на този изборъ въ 1896 год. сж се явили избиратели 2.958 души, когато днеска имаме 4.724 души! (Найчо Цановъ: Виджте общитѣ избори!) Разницата въ гласовѣтѣ на избирателитѣ е 1.766 гласове — толкова души повече сж се явили при новия законъ, отъ колкото въ 1896 год., когато се избра дѣдо Цанковъ. Това не е ли резултатъ на днешния Избирателенъ законъ? Може ли да кажете, че този Избирателенъ законъ не е далъ възможность на избирателитѣ отъ Софийската околия да се явжтъ и цусяжтъ гласа си? — Далъ е, въ всеки случай, повече, отъ колкото стариятъ законъ. (Никола Хр. Габровски: Вихме желали да чуемъ за главнитѣ избори въ 1896 год.!) Това, г-да, колкото се отнася до заявлението, че при новия Избирателенъ законъ по-малко избиратели сж се явили да гласоподаватъ, отъ колкото при стария.

Второто оплакване на дѣда Цанкова, на което съмъ длъженъ да отговорѣж, е онова, че съмъ викалъ съ стражари кметовѣтѣ отъ селата или нѣкъ избирателитѣ отъ Софийската околия и съ заплашване съмъ ги накаралъ да гласоподаватъ не за него, а за кандидата на народната партия. Г-да прѣдставители. Ако обичате, вѣрвайте на това заявление, ако обичате, не вѣрвайте. Ще кажж отъ тукъ, нека чуяжтъ всички избиратели отъ Софийската околия, че нито единъ, ама нито единъ избирателъ, не съмъ викалъ, рѣшително никого не съмъ заплашвалъ, защото, ако единъ Министръ на Вжтрѣшнитѣ Работи излѣзе да заплашва избирателитѣ, какво ще остане за неговитѣ подвѣдомствени чиновници? Посочете ми нѣкого? Не съмъ викалъ нито едно лице. Истина е, че клубътъ на народната партия бѣше поканилъ нѣкои видни членове, нѣкои видни свои приятели отъ избирателитѣ, да се съвѣщава за кандидати при допълнителнитѣ избори. Азъ, истина е, присѣтствувахъ въ клуба, като неговъ членъ; но нищо заплашително не съмъ имъ казалъ; напротивъ, казахъ имъ прѣимуществата, които прѣдставляватъ кандидатитѣ, които ние имъ посочваме, и имъ казахъ: „вие гласувайте за когото искате. Ако гласувате за другитѣ, нѣма съмнѣние, че ще симпатизирате на тѣхъ; ако гласувате за нашитѣ приятели, ще значи, че симпатизирате на тѣхъ“. Това прѣстжпление ли е? Азъ имъ казахъ: „ако вие одобрявате нашата политика, ако одобрявате политиката, която води кабинетътъ, който истича отъ народната партия, гласувайте; ако не жж одобрявате, недѣйте гласува“. Напротивъ, насърчавахъ тия, които не сж доволни отъ нашитѣ дѣла, да подкрѣпжтъ другитѣ. Обаче, съ стражаритѣ нито едно лице не съмъ викалъ, нито едно лице не съмъ заплашвалъ. Въ тази работа, г-да прѣдставители, има единъ явлжшлжкъ. По онова врѣме, или една недѣля по-рано, ма се струва, ходили сж нѣколко души стражари — двама или трима, не знаж колко сж били — испратени отъ Софийското окръжно управление, и дѣйствително носили сж писма и сж искали отъ хората да се раснижжтъ, че сж получили писмата. Обаче, това сж били писма до избранитѣ по жрѣбие лица, които трѣбваше да присѣтствуватъ при бюрото по произвеждане на избора. Това бѣ направено по новия Избирателенъ законъ, който изисква прѣдварително да се конституира избирателното бюро при всека секция. Та това сж били съобщения до избранитѣ членове на бюрата, съ които се показватъ на врѣме да отиджтъ на изборното мѣсто въ деня на избора. Това е цѣлата история на стражаритѣ. Тѣзи сж писмата, които стражаритѣ сж разнасяли. Тѣзи сж обясненията, които искахъ да дамъ по оплакванията, които се направихж отъ самитѣ пропаднжли кандидати въ избора, станжлъ въ Софийската околия.

Направи се днесъ въ Събранието едно заявление, че единъ отъ избранитѣ, именно г-нъ Ивалъ Грозевъ, не може да бжде приетъ, като правилно и законно избранъ, че законно може да прѣдставлява Софийската околия, защото по чл. 44-й отъ Избирателния законъ, той, като прѣдпремачъ на държавни работи, не може да бжде народенъ прѣдставителъ. Искаше се г-нъ Грозевъ да се яви и да се запита: истина ли е, че той има участие въ построй-

ката на Варненското пристанище, и ако наистина има, то не може да бъде народен представител; и по-позже го нѣмало тукъ, искаше се да се отлежи проверката на избора, до като дойде и отговори. Г-да представители! Чл. 44-й, алинея втора, отъ Избирателния законъ казва: (Чете.) „Лицата, които иматъ договоръ съ държавата за разни доставки на правителството или съ предприели нѣкои държавни работи“ — не могатъ да бѣдѣтъ народни представители. Когато се гласуваше този членъ отъ Избирателния законъ, азъ го бѣхъ представилъ въ една по-друга форма: бѣхъ го представилъ въ формата, че лица, които иматъ прѣмо или косвенно участие въ едно предприятие съ държавата, не могатъ да бѣдѣтъ народни представители; но тогавъ станяхъ разисквания по този членъ, и както докладчикътъ на комисията, тъй и азъ се съгласихме, че да се каже „прѣмо или косвенно“, е много опасно — „косвенно“ е много опасно — и прие се да се каже: „лицата, които иматъ договоръ съ държавата“ и т. н. Отъ буквалното съдържание на този членъ се вижда, че ако г-нъ Грозевъ имаше договоръ съ държавата, ако имаше контрактъ, подписанъ съ държавата, той не можеше и не може да бѣде народенъ представител. Това е съдържанието на члена. Питате вие: ималъ ли е г-нъ Грозевъ контрактъ съ правителството, или е нѣмалъ? Г-нъ Грозевъ сключилъ ли е нѣкакъвъ договоръ съ държавата, отъ една страна той като контрагентъ, а отъ друга държавата? Нѣма нужда да цитате г-на Грозева: ималъ ли е такъвъ договоръ съ държавата или е нѣмалъ, защото той не е длъженъ да ви отговори, защото и да го попитате и ви отговори, може да не повѣрвате на думитъ му; обаче, вие имате друго право, което никой не може да ви оспорва: да запитате правителството, и то не може да ви каже: „не щѣ да ви отговорѣ“; не може да ви каже: „не знамъ“ даже ако щете. Това не може да каже. Намѣсто да викаете г-на Грозева и да го питате, попитайте правителството. Азъ, като Министръ на Вжтрѣшнитъ Работи, на ако щете, като членъ на кабинета, ще ви обявѣ, че по Варненското пристанище между правителството и Грозева нѣма рѣшително никакъвъ контрактъ. (Никола Хр. Габровски: Не е ли съдружникъ?) — Не знамъ. Никакъвъ контрактъ той нѣма съ държавата. (Прѣдсѣдателското мѣсто заема прѣдсѣдательтъ Д-ръ Георги Янколовъ.) Кѣи хора могатъ да иматъ облаги отъ предприятието на Варненското пристанище, това ние не го знаемъ, това не сме длъжни да го знаемъ и вие нѣмате право да питате. (Гласове отъ лѣвицата: Имаме! — Христо П. Славеиковъ: Имаме право да питаеме, защото по закона е забранено предприемачитъ да бѣдѣтъ народни представители! — Григоръ Найденовъ: Вие сте съдружникъ по направата на Кюстендилската желѣзнопътна линия — ще Ви го докажѣ!) Отъ предприемачитъ Хайрабедиянъ и Михайловски може да има много хора, които да иматъ облаги: едни по приятелство, други било че често отиватъ да взиматъ на заемъ пари, трети може да чакатъ наследство, четвърти подарѣци; но всичкитъ тѣзи хора законътъ не ги лишава да бѣдѣтъ народни представители. (Найчо Цановъ: Вижте чл. 46-й, пунктъ втори!) А г-нъ Грозевъ

нѣма договоръ, сключенъ съ държавата. Когато се гласува прѣдметниятъ членъ отъ Избирателния законъ въ Народното Събрание, станяхъ много разисквания и мнозина депутати забѣлжихъ, че единъ депутатъ, единъ човѣкъ, който има акции отъ едно дружество, не е предприемачъ, защото таква участие може да имате всички; можете да имате акции отъ дружеството „Балканъ“, което единъ денъ може да има държавно предприятие, да усигурива, напримеръ, правителствени здания. Вие не сте явни контрагенти съ правителството и, слѣдователно нѣмате никакво законно прѣпятствие да бѣдете народенъ представител и добъръ народенъ представител. Какво е желанието на този чл. 44-й? — То е да не дойде едно лице, което има договоръ, сключенъ съ правителството или съ известно министерство, и контролира дѣлата на министра, защото или министрътъ ще се страхува отъ този представител и ще му прави отстъпки при изпълнението на договора, или пъкъ предприемачътъ, който не е доволенъ отъ министра, ще отиде да го бламира. Г-нъ Грозевъ въ таква положение ли е? Можете ли да кажете, че той е отишълъ въ нѣкое министерство да се яви или да адресира писмо *къ качеството на предприемачъ*? Такъвъ договоръ нѣма. Отъ тѣзи съображения, г-да представители, мислѣ, че и по духа и по цѣльта на закона, не може да лишите г-на Грозева отъ правото да бѣде народенъ представител отъ Софийската околия. Че и по буквата на този законъ, г-нъ Грозевъ не е контрагентъ на държавата. Питайте правителството и то ще ви каже, че нѣма никакъвъ контрактъ. Чл. 46-й говори за случай, като е избранъ нѣкой за народенъ представител, като го приемете, че е правилно и редовно избранъ, въ продължение на неговия мандатъ се явѣтъ условия, прѣдвидени въ този членъ. Вие още не сте утвърдили избора на г-на Грозева. Утвърдете избора — тогава, да. (Христо П. Славеиковъ: Комбинирайте го съ чл. 44-й!) Но днесъ условията, при които г-нъ Грозевъ се явява въ Камарата, сѣ такива, които не го лишаватъ отъ правото да бѣде народенъ представител.

Г-да представители! Колкото се отнася до обвинението, че въ София били допуснати циганитъ да гласуватъ — това го казвамъ не защото станѣ дума въ Камарата, по защото станѣ голѣмъ шумъ и въ печата, че избранитъ въ София народни представители били избрани отъ циганитъ — тѣзи, които правѣтъ този упрѣкъ, правѣтъ го на себе си, защото оскърбяватъ Софийскитъ граждани, като идѣтъ да казватъ, че тѣхнитъ избраници сѣ избрани отъ циганитъ. Не сѣ циганитъ, които рѣшаватъ съдбинитъ на Столицата, и вие, които претендирате да имате влияние между столичнитъ граждани, не ги туряйте по-долу отъ циганитъ. Избранницитъ на София сѣ били и ще бѣдѣтъ избраници на столичнитъ граждани, а не на циганитъ, както вие искате да кажете. (Ржкоплѣскание. — Гласове: Исчерпанъ е въпросътъ!)

Христо Гендовичъ: Г-да народни представители! (Гласове: Исчерпанъ е въпросътъ! — Шумъ.)

Прѣдседателъ: Молиж, г-да, пазете тишина! Питамъ почитаемото Събрание: желае ли да се продължаватъ дебатитѣ? (Гласове: Не желае! — Други гласове: Желаетъ!)

Най-чѣ Пановъ: Защо ми отнемате думата, г-не прѣдседателю? Защо сте ме записали по-напрѣдъ, а дадохте думата другиму?

Прѣдседателъ: Молиж ония г-да прѣдставители, които желаятъ да се продължаватъ дебатитѣ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Дебатитѣ се прѣкратяватъ.

Пристъпваме къмъ гласуване. Има двѣ прѣдложения: първо, прѣдложението на комисията, което се състои въ това: да се признае допълнителниятъ изборъ, станжлъ въ Софийската околия, като редовенъ и законенъ, и второ, прѣдложението на г-на Славейкова, за отлагание утвърдението на г-на Грозева. Пристъпваме най-напрѣдъ къмъ гласуване първото прѣдложение. Молиж ония г-да прѣдставители, които считатъ избора, станжлъ на 6-й Септемврий т. г. въ Софийската околия, за правиленъ и редовенъ и да се утвърдятъ избранитѣ отъ тази околия народни прѣдставители г. г. Георги Згуревъ и Иванъ Грозевъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се изборътъ на Софийската околия. (Ржкоплѣскание.)

Има думата докладчикътъ г-нъ Вобчевски.

Докладчикъ Петръ К. Вобчевски: Ще ви докладвамъ, г-да прѣдставители, Ново-Пазарския изборъ. Ново-Пазарската околия по избора е била распрѣдѣлена на четири секции.

Първа секция. Отъ общото число на избирателитѣ въ първата секция — 2.375 — явили сж се и гласоподавали 863 души, отъ които Неджибъ-Бей Чилингировъ е получилъ 802 гласа и Божилъ Райновъ — 61 гласа. Гласоподаването е почнжло отъ 9 часътъ сутринята и се е продължавало до 6 часътъ вечерята. Прѣвъ врѣме на изборния день сж станжли нѣкои писменни заявления отъ страна на нѣкои избиратели. Първото заявление е било подадено, за да се бърза съ гласоподаването, защото врѣмето, вѣроятно, не щѣло да бжде достатъчно, а пъкъ имало много избиратели още да гласоподаватъ. Второто заявление е било подадено пакъ за смжната цѣль — да се бърза съ гласоподаването. Третото заявление съдържж нѣколко пункта: 1) че единъ отъ членоветѣ не билъ присжтствувалъ, а бюрото обяснява, че билъ членъ на бюрото и не е могълъ да не присжтствува при гласуване на неговата община, като кметъ на тази послѣдната; 2) че Селимъ Ходжа Ахмедовъ се явилъ да гласоподава два пжти съ избирателни карти подъ № № 152 и 131, но бюрото не му позволило да гласоподава два пжти. Другитѣ нарушения, на които посочва застъпникътъ на Божила Райновъ, били, че прѣдседателътъ игнориралъ замвлението му, че бюлетинитѣ на едного отъ кандидатитѣ били напечатани на пепеляво-жълта хартия, а не на бѣла, както се прѣдвижда въ чл. 92-й, алинея 2, отъ Избирателния законъ. Бюрото казва, че хартията не е ни пепелява, ни жълта, но бѣла; 4) че на кандидата Неджибъ-Бей Чилингировъ

били опрѣдѣлени повече застъпници, отъ колкото трѣбвало; 5) че секретаръ на бюрото билъ секретарътъ на околийския началникъ. Като говори въ дневника за послѣднитѣ двѣ заявления, бюрото казва, че никакви нарушения отъ това не трѣбва да се заключаватъ; 6) че единъ въоржженъ стражаръ донесълъ въ помѣщението на бюрото единъ готовъ протоколъ-дневникъ за избора; 7) че прѣдседателътъ на бюрото въ 2 часътъ и 20 минути получилъ частно писмо, неприложено къмъ дѣлото, напуснжлъ изборното мѣсто и излѣзълъ да разговаря на ухо съ околийския началникъ.

Такива сж заявленията на първата секция.

Бюрото е оставило всичкитѣ тѣзи заявления безъ послѣдствие, като е счело нежжщественни нарушенията. Единственното важно заявление е, за че до 6 часътъ вечерята не сж могли да гласуватъ всички избиратели. По това заявление бюрото казва, че фактътъ е вѣренъ, но че не сж могли да гласуватъ, защото часътъ е билъ вече 6.

Втора секция. Отъ общото число на избирателитѣ въ тази секция — 1.378 — явили сж се и гласоподавали 535 души избиратели. Гласоподаването е траяло отъ 9 часътъ сутринята до 5 часътъ вечерята, до когато сж гласували всички, които сж се явили. Отъ тѣхъ 307 гласа е получилъ Божилъ Райновъ, 125 Неджибъ-Бей Чилингировъ и 103 Димитръ Стателовъ. До бюрото на тази секция има подадени заявления, че бюлетинитѣ били написани на сива хартия, нѣщо, което се отрича отъ бюрото, като казва, че сж били бѣли, а не сиви. Самъ кандидатътъ Божилъ Райновъ се е оплакалъ на бюрото, че единъ стражаръ го повикалъ отъ изборното мѣсто и му казалъ да излѣзе, вслѣдствие на което нѣмалъ възможность да се споразумѣва съ своитѣ избиратели. Бюрото отказало това, като твърди, че не е имало такова нѣщо. Тѣзи заявления бюрото ги е оставило безъ послѣдствие, като нежжщественни и, отъ друга страна, като невѣрни.

Трета секция. Отъ общото число на избирателитѣ въ тази секция — 2.079 — явили сж се и гласоподавали 1.174 души. Гласоподаването е траяло до 5 1/2 часътъ вечерята. Въ тази секция Неджибъ-Бей Чилингировъ е получилъ 880 гласа, а Божилъ Райновъ — 294. Прѣвъ изборния день сж били подадени на бюрото двѣ заявления, които сж оставени отъ бюрото безъ послѣдствие, защото по-първото заявление — за че хартията била сива, а не бѣла — бюрото отказало да е вѣрно това, а по второто — че имало въоржжени стражари въ изборното мѣсто — бюрото казва, че стражаритѣ, отъ присжтствието на които се оплакватъ тѣзи избиратели, сж ония, опрѣдѣлени отъ закона.

Четвърта секция. Отъ общото число на избирателитѣ въ тази секция — 993 — явили сж се и гласоподавали 725 души, отъ които Неджибъ-Бей Чилингировъ е получилъ 620 гласа, а Божилъ Райновъ — 105. Гласоподаването е траяло до 5 часътъ вечерята. Никакви заявления не сж станжли прѣвъ изборния день.

Общият резултат е: 2.427 гласа за Неджиб-Бей Чилингировъ, 767 — за Божила Райновъ и 103 — за Димитра Стателовъ; всичко гласували 3.297 души избиратели отъ 6.825.

Въ Народното Събрание е постъпилъ единъ протестъ отъ 45 души избиратели, съ които се оплакватъ: 1) че цѣлата администрация била излѣзла изъ околията да убѣждава избирателитѣ да не се дѣлжтъ отъ „хюкюмата“, защото щѣли да си патѣжтъ; че окръженъ управителъ, постоянна комисия, околийски началници, общински, горски и полицейски стражари сж били въ околията и сж заплашвали населението, че ако не гласуватъ за правителственния кандидатъ, ще имъ отнематъ меритѣ, ще имъ затворѣжтъ горитѣ, а на турското население ще отнематъ правото да откупватъ синоветѣ си отъ военната повинностъ и пр. и че тѣй заплашваното население го докарвали на изборното мѣсто, като стадо овце; 2) че тъкмо въ надвечериего на избора, околията била пламнала отъ върлущата разбойническа шайка, страхътъ отъ която парализиралъ волята на избирателитѣ; 3) че били напечатани бюлетини на жълто-пепелява хартия; 4) че властѣта распоредила, чрѣзъ кметовѣтѣ и замѣстницитѣ имъ, да се не даватъ избирателнитѣ карти на съмнителнитѣ избиратели и, най-сетнѣ, 5) че прѣдсѣдателитѣ на бюрата, които сж сждии, станжли послушни орждия на властѣта и не обръщали внимание на заявленията на избирателитѣ. Въ протеста тия 45 души избиратели искатъ да признае Народното Събрание за недѣйствителни жълто-пепелявитѣ бюлетини и да прогласи резултата на избора по останжлитѣ законни бюлетини; ако ли това е невъзможно, то да се касира изборътъ или, ако и това е невъзможно, то да се назначи една анкета, която да изслѣдва закононарушенията, при които е извършенъ изборътъ.

Провѣрочната комисия разгледа всички тия оплаквания и еднакво бѣше съгласна съ избирателнитѣ бюра — да се оставжтъ безъ послѣдствие, като нещжщественни, невѣрни. По протеста на 45-тѣхъ души избиратели, провѣрочната комисия не можа да намѣри на какво да се спре, защото той не съдържа нищо друго, освѣнъ думи съ нищо педоказани и по тази причина го остави безъ послѣдствие и ме упълномощи да ходатайствувамъ прѣдъ васъ за утвърдението на избора въ Ново-Пазарската околия.

Прѣдсѣдателъ: Понеже никой не иска думата, то приетжпяме къмъ гласуване. Моля ония г-да прѣдставители, които считатъ за редовенъ и законенъ допълнителния изборъ, станжлъ въ Ново-Пазарската околия на 6-й Септемврий т. г., да си вдигжтъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се.

Докладчикъ Атанасъ Данковъ: Г-да прѣдставители! Ще ви докладвамъ допълнителния изборъ, станжлъ въ Горна-Орѣховица. Кандидати въ тази околия имало двама: Атанасъ Буровъ и Христо Бояджиевъ. Всичкитѣ формалности, изискуеми се отъ Избирателния законъ, сж изпълнени. Удостоверенията отъ окръжния сждъ, както и пълномо-

щията, съ които кандидатитѣ упълномощаватъ своитѣ застъпници, сж запазени и се намиратъ при дѣлото. Никакви заявления нѣма.

Горно-Орѣховската околия е била распрѣдѣлена на 4 секции. Въ първата секция отъ 3.262 души явили се и гласоподавали 1.205 души избиратели, отъ които получили: Атанасъ А. Буровъ 611 гласа, Христо Бояджиевъ 564 и Георги Г. Бошнаковъ 26 гласа.

Въ втората секция, отъ 2.322 избиратели, явили се и гласували 640 души, отъ които Атанасъ А. Буровъ е получилъ 580 и Христо Бояджиевъ 60 гласа.

Въ третата секция, отъ 2.529 души избиратели, явили се и гласоподавали 1.106 души, отъ които Атанасъ А. Буровъ е получилъ 941 гласа и Христо Бояджиевъ 161 гласа.

Въ четвъртата секция, отъ 1.911 души избиратели, явили се и гласоподавали 884 души, отъ които Атанасъ А. Буровъ е получилъ 684 гласа и Христо Бояджиевъ 202 гласа. Никакви заявления или контестации по избора нѣма.

Провѣрочната комисия, като разгледа този изборъ, намѣри го за правиленъ и законенъ, прие го за такъвъ и ме натовари да моля почитаемото Народно Събрание и то да го приеме, като се провѣзгласи за избранъ г-нъ Атанасъ А. Буровъ.

Прѣдсѣдателъ: Понеже никой не иска думата, ще го положж на гласуване. Моля ония г-да прѣдставители, които приематъ прѣдложението на провѣрочната комисия, изразено отъ г-на докладчика, щото изборътъ, станжлъ на 6-й Септемврий въ Горно-Орѣховската околия, въ която е избранъ Атанасъ А. Буровъ, да се признае за редовенъ и правиленъ, да си вдигжтъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се.

Г-да прѣдставители! На дневния редъ имаме избирание комисия за прѣглеждане смѣткитѣ по расходитѣ на IX-то Обикновенно Народно Събрание, първа и втора сесии. Какъ желае Народното Събрание: по тайно или по явно гласоподавание да стане избиранието и? (Гласове: По явно гласоподавание!) Кой да прѣдлага членовѣтѣ за тази комисия: Събранието ли или Бюрото? (Гласове: Бюрото да ги прѣдлага!) Отъ колко души да се състои? (Гласове: Отъ 5 души!) Който приема тази комисия да се състои отъ 5 души и да се избере по явно гласоподавание, чрѣзъ прѣдлагане отъ Бюрото, да си вдигне ржката. (Болшинство.)

Бюрото прѣдлага за членъ въ тази комисия Апостола Савовъ. Който го приематъ, да си вдигжтъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Бюрото прѣдлага г-на Нестора Абаджиевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага г-на Михалаки х. Славчевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага г-на Атанаса Гюмушгерданъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага г-на Янка Симеоновъ. (Приема се.)

И така, комисията, която ще прѣгледа смѣткитѣ на Народното Събрание, ще се състои отъ т. г. Апостола Са-

вовъ, Нестора Абаджиевъ, Михалаки х. Славчевъ, Атанаса Гюмушгерданъ и Янко Симеоновъ.

Дневниятъ редъ е исчерпанъ.

Кога желае Народното Събрание да стане идущето засѣдание? (Гласове: Утрѣ!) Който приема утрѣ да имаме засѣдание, да си вдигне ржката. (Болшинство.)

Утрѣ, споредъ правилника, ще имаме засѣдание и ще се разгледватъ прошения.

Засѣданието се закрива.

(Затворено въ 4 часътъ и 35 минути.)

Прѣдсѣдателъ: Д-ръ Георги Янколовъ.

Подпрѣдсѣдатели: { Христо Ивановъ.
Петко В. Горбановъ.
Георги Губидѣльниковъ.

Секретари: { Петръ Папанчевъ.
Жеко Ив. Жековъ.
Петръ К. Бобчевски.
Лука Братановъ.
Никола Ив. Козаровъ.

Секретари: { Иванъ М. Лиловъ.
Иванъ Пецовъ.
Стефанъ Ивановъ.
Георги Н. Юруковъ.
Василь Ив. Димчевъ.

Секретари: { Боби Лафчиевъ.
Христо Теодоровъ.
Георги Ив. Михайловъ.
Янколъ Донковъ.
Данчо В. Пишмановъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Хр. П. Константиновъ.